कायदेविषयक मार्गदर्शन मोफत
संपर्क अॅड. सुशीला
मो नं 8766507294

RNI NO. MAHMAR/2020/84035

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

बुधवार, २२ एप्रिल २०२६ | वर्ष : ६ | अंक : ११२ | दैनिक | किंमत : ₹५/-

Wednesday, 22 April 2026 | Year : 6 | Issue : 112 | Daily | Rate: Rs. 5/-

दि. २२ एप्रिल 2026

1933- नालासोपारा, वसई येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे भाषण.
1947- सरदार पटेल यांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी असे सुचविले की, आर्थिक नियोजनासाठी एक स्वतंत्र समिती नेमावी.
संकलन प्रा. यशवंत दुपटे

महत्त्वाच्या बातम्या

मणिपूरमध्ये 5.2 तीव्रतेच्या भूकंपाचा धक्का

नवी दिल्ली : मंगळवारी सकाळी मणिपूरमध्ये भूकंप झाल्याने रहिवाशांमध्ये घबराट पसरली. राष्ट्रीय भूकंपशास्त्र केंद्राच्या माहितीनुसार, पहाटे 5:50 च्या सुमारास 5.2 तीव्रतेचा भूकंप झाला. याचे केंद्र कामजोंग येथे होते आणि तो जमिनीखाली सुमारे 62 किलोमीटरवर झाला, ज्यामुळे हा मध्यम खोलीचा भूकंप ठरला. भूकंपाचे धक्के इतके जोरदार होते की अनेक जण झोपेतून जागे झाले, मात्र आतापर्यंत कोणतीही मोठी जीवितहानी किंवा मालमत्तेची हानी झाल्याचे वृत्त नाही

अकोल्यात उष्माघाताचा पहिला बळी ?

अकोला : राज्यात उन्हाचा कडाका वाढत असतानाच, अकोल्यातून एक धक्कादायक बातमी समोर आली आहे. अकोला शहरात एका मालवाहू ऑटोमध्ये अनोळखी व्यक्तीचा मृतदेह आढळून आल्याने खळबळ उडाली आहे. या व्यक्तीचा मृत्यू उष्माघातामुळे झाला असावा, असा प्राथमिक संशय पोलिसांनी व्यक्त केला आहे. विशेष म्हणजे, गेल्या काही दिवसांपासून अकोल्याचे तापमान जागतिक स्तरावर चर्चेचा विषय ठरत आहे. अकोला जिल्ह्यात गेल्या 4 दिवसांपासून सूर्या आग ओकत आहे. मंगळवारी (14 एप्रिल) अकोल्याचे तापमान 44 अंश सेल्सिअस नोंदवण्यात आले, हे जगातील दुसऱ्या क्रमांकाचे सर्वाधिक तापमान ठरले आहे. 10 एप्रिलपासून तापमानात सातत्याने वाढ होत आहे.

सुरक्षा रक्षक झाला 'डॉक्टर'...

लखनऊ : बिहारच्या पश्चिम चंपारणमधील बगहा उपजिल्हा रुग्णालयातून आरोग्य व्यवस्थेचे विदारक वास्तव मांडणारे एक धक्कादायक चित्र समोर आलं आहे. रुग्णालयात अचानक रुग्णांची गर्दी वाढल्यामुळे एका सुरक्षा रक्षकालाच 'डॉक्टर'ची भूमिका बजावावी लागली. अपघातात जखमी झालेल्या एका तरुणाला हा सुरक्षा रक्षक टाके घालत असल्याचा व्हिडीओ समोर आला असून यामध्ये डॉक्टरच्या उपस्थितीतच हा गार्ड उपचार करताना दिसत आहे. हा व्हिडीओ सोशल मीडियावर प्रचंड व्हायरल झाला असून आरोग्य व्यवस्थेवर गंभीर प्रश्नचिन्ह उभे राहिले आहे.

मित्रदेशाचा ट्रम्प यांना जोरदार झटका

नवी दिल्ली : मध्य पूर्वेत सुरु असलेल्या संघर्षानं या भागातील संपूर्ण राजकारण बदलण्याची शक्यता निर्माण झाली आहे. आखाती देश मागील अनेक वर्षांपासून त्यांच्या संरक्षणासाठी अमेरिकेवर अवलंबून आहे. पण इराण-अमेरिका युद्धात आखाती देशांचे प्रचंड नुकसान झाले. इराणने आखाती देशांवर तीव्र हल्ले चढवले. या हल्ल्यापासून आखाती देशांचे संरक्षण करण्यात अमेरिकेला अपयश आले. त्याचे पडसाद आता उमटू लागले आहेत. अमेरिका आणि यूएई यांच्यातील संबंधाचा पाया इराण युद्धामुळे पूर्णपणे हलला आहे. यूएईचे प्रमुख रणनीतीकार आणि विश्लेषक अब्दुल खालिक अब्दुल्ला यांनी अमेरिकेविरोधात उघड भूमिका घेतली आहे. यूएईला आता आपल्या संरक्षणासाठी अमेरिकेची गरज नाही, असे अब्दुल्ला यांनी जाहीरपणे म्हटले आहे. इराणने गेल्या महिन्याभरात यूएईवर अनेकदा हल्ले केले आहेत. आखाती देशांपैकी सर्वाधिक हल्ले इराणने यूएईवरच केले आहेत. त्यानंतर आता यूएईच्या भूमीवरील अमेरिकेचे सैन्य तळ हटवण्याची मागणी जोर धरु लागली आहे. अमेरिका-यूएई यांचे संबंध 5 दशकांपासूनचे आहेत. पण इराण युद्धाने संबंध बिघडले आहेत.

केरळयेथील फटाक्यांच्या कारखान्याला आग

स्फोटात 13 जणांचा मृत्यू

त्रिशूर : मंगळवारी केरळच्या त्रिशूर जिल्ह्यातील मुंडाथिक्कोडू परिसरात फटाके बनवण्याच्या कारखान्यात झालेल्या भीषण स्फोटात 13 जणांचा मृत्यू झाला आणि अनेक जण जखमी झाले. शहरात होणाऱ्या वार्षिक हिंदू मंदिर उत्सव, त्रिशूर पूरमची तयारी सुरू असतानाच हा अपघात घडला. प्रधानमंत्री मोदींनी या घटनेबद्दल दुःख व्यक्त केले. सूत्रांनुसार, घटनास्थळी मोठ्या प्रमाणात स्फोटक पदार्थ साठवण्यात आले होते, ज्याला आग लागली आणि नंतर स्फोट झाला. प्राथमिक अहवालानुसार, अंदाजे 40 जण जखमी झाले असून, त्यापैकी किमान आठ जणांची प्रकृती गंभीर आहे. घटनेनंतर लगेचच रुग्णवाहिका घटनास्थळी दाखल झाल्या आणि प्रशासनाने त्रिशूर मेडिकल कॉलेजसह जवळपासच्या रुग्णालयांना कोणतीही आपत्कालीन परिस्थिती हाताळण्यासाठी सतर्क राहण्याचे निर्देश दिले. स्फोटाचा आवाज अनेक किलोमीटर दूरपर्यंत ऐकू आला. स्फोटानंतर परिसरात दाट धूर आणि आग पसरली, ज्यामुळे बचावकार्यातही अडथळा निर्माण झाला. घटनास्थळी अर्धवट जळालेली आणि न फुटलेली स्फोटके असल्याने मदत आणि बचाव कार्यात अडथळा आला. पोलीस आणि आपत्कालीन सेवांची पथके घटनास्थळी पोहोचली आणि त्यांनी परिस्थिती नियंत्रणात आणण्यास सुरुवात केली. स्फोट इतका शक्तिशाली होता की त्याचा आवाज अनेक किलोमीटर दूरपर्यंत ऐकू आला, यावरून स्फोटाची तीव्रता आणि तेथे असलेल्या स्फोटक पदार्थांच्या प्रमाणाचा अंदाज येतो. अग्निशमन दल आणि पोलिसांची पथके अजूनही घटनास्थळी मदत आणि बचाव कार्य करत असून परिस्थिती नियंत्रणात आणण्याचा प्रयत्न करत आहेत. परिसर पूर्णपणे सील करण्यात आला असून प्रशासनाने जनतेला सुरक्षित राहण्याचे आवाहन केले आहे. पुढील सूचना मिळेपर्यंत घटनास्थळाजवळ जाऊ नका. वरिष्ठ जिल्हा अधिकारी परिस्थितीवर लक्ष ठेवून आहेत, तर वैद्यकीय पथके जखमींवर तातडीने उपचार करत आहेत.

अपघाताच्या वेळी सुमारे 40 लोक काम करत होते...

घटनास्थळी पोहोचलेल्या राज्य सरकारच्या एका अधिकाऱ्याने सांगितले की, आयोजकांनी कामगारांसाठी जेवण आणले होते, त्यामुळे स्फोटाच्या वेळी युनिटमध्ये सुमारे 40 लोक काम करत होते. तेथून सात जण सुखरूप बाहेर पडण्यात यशस्वी झाल्याची माहिती आम्हाला मिळाली आहे, असे त्या अधिकाऱ्याने सांगितले. त्रिशूर पूरमच्या थिरुवांबडी समूहासाठी फटाक्यांचे नमुने तयार केले जात असलेल्या फटाक्यांच्या युनिटमध्ये हा स्फोट झाल्याचे सांगितले जात आहे. या घटनेत आतापर्यंत 13 जणांचा मृत्यू झाला असून 5 जणांची प्रकृती अत्यंत गंभीर असल्याचे सांगण्यात येत आहे.

पश्चिम आशियातील संघर्षामुळे महागाई वाढणार?

नवी दिल्ली : पश्चिम आशियातील वाढत्या भू-राजकीय तणावाच्या पार्श्वभूमीवर भारतीय रिझर्व्ह बँके 'वेट अँड वॉच' या भूमिकेत असल्याचे गव्हर्नर संजय मल्होत्रा यांनी स्पष्ट केले आहे. अमेरिकेतील प्रिन्स्टन विद्यापीठात एका कार्यक्रमात बोलतांना गव्हर्नर मल्होत्रा यांनी सांगितले की, पश्चिम आशियातील संघर्षामुळे महागाईवर दुय्यम परिणाम होऊ शकतात. त्यामुळे धोरणात्मक निर्णय घेताना सावध भूमिका आवश्यक आहे. मल्होत्रा यांनी नमूद केले की, पश्चिम आशियाशी भारताचे आर्थिक संबंध मोठ्या प्रमाणावर आहेत. भारताच्या एकूण निर्यातीपैकी सुमारे 1/6 हिस्सा आणि आयातीपैकी सुमारे 1/5 हिस्सा या भागाशी संबंधित आहे. याशिवाय, कच्च्या तेलाच्या आयातीपैकी जवळपास 50टक्के आणि खतांच्या आयातीपैकी सुमारे 2/5 हिस्सादेखील याच भागातून येतो. या कारणांमुळे या प्रदेशातील तणावाचा भारतावर थेट परिणाम होऊ शकतो.

मल्होत्रा पुढे म्हणाले की, जर पुरवठा साखळीतील अडथळे दीर्घकाळ टिकले, तर सुरुवातीचा पुरवठा धक्का पुढे जाऊन सर्वसाधारण किमतींमध्ये कायमस्वरूपी वाढ करू शकतो. महागाई अपेक्षांवर नियंत्रण ठेवणे हेच चलनविषयक धोरणाचे मुख्य उद्दिष्ट असल्याचेही त्यांनी यावेळी स्पष्ट केले. मल्होत्रा यांनी यावेळी असेही सांगितले की, भारताची वित्तीय प्रणाली मजबूत आणि स्थिर आहे. Insolvency and Bankruptcy Code (IBC), बँकिंग सुधारणा आणि जागतिक मानकांशी सुसंगत नियम यामुळे प्रणाली अधिक सक्षम झाली आहे. nified Payments Interface (UPI) च्या यशानंतर RBI आता 'युनिफाइड लेंडिंग इंटरफेस' (ULI) विकसित करत आहे. यामुळे शेतकरी आणि लघुउद्योगांना काही मिनिटांत कर्ज पात्रता तपासणे शक्य होईल.

सिलिंडरसाठी रांगेत असताना माजी सरपंचाचा मृत्यू

अकोला : गॅस वितरण व्यवस्थेतील गोंधळ आणि वाढत्या टंचाईच्या पार्श्वभूमीवर अकोला जिल्ह्यात एक धक्कादायक घटना घडली आहे. सिलिंडर मिळविण्यासाठी रांगेत उभे असताना अकोला तालुक्यातील अन्वी मिर्झापूरचे माजी सरपंच असलेले शंकरराव सिरसाट यांचा शनिवारी (दि. 28) दुपारी मृत्यू झाल्याने प्रशासनाच्या दाव्यांवर प्रश्नचिन्ह निर्माण झाले आहे. अन्वी मिर्झापूर येथील माजी सरपंच शंकरराव शिरसाट हे यदुराज गॅस एजन्सीसमोर सिलिंडर मिळविण्यासाठी रांगेत उभे होते. यावेळी त्यांना अचानक चक्कर येऊन ते खाली कोसळले. उपस्थितांनी तत्काळ मदत करण्याचा प्रयत्न केला, मात्र त्यांचा जागीच मृत्यू झाला. सरकारकडून गॅसटंचाई नसल्याचे दावे केले जात असले तरी प्रत्यक्षात वितरण व्यवस्थेत मोठा गोंधळ असल्याचे चित्र आहे. अफवा, वाढती मागणी आणि अपुरा पुरवठा यामुळे ग्राहकांमध्ये अस्वस्थता वाढत आहे. 14 किलोच्या सिलिंडरऐवजी कमी प्रमाणात गॅस मिळत असल्याच्या तक्रारीही नागरिकांकडून केल्या जात आहेत. या सर्व परिस्थितीत सर्वाधिक फटका सामान्य नागरिकांना बसत आहे. या घटनेवर प्रतिक्रिया देताना वंचित बहुजन आघाडीचे राष्ट्रीय अध्यक्ष अॅड. प्रकाश आंबेडकर यांनी शासनाच्या नियोजनशून्यतेवर टीका केली आहे. गॅस सिलिंडरचा तुटवडा होणार असल्याची पूर्वसूचना देण्यात आली होती.

'अद्रक के पंजे' चे निर्माते बब्बन खान यांचे निधन

नागपूर : 'अद्रक के पंजे'चे निर्माते हैदराबादचे ज्येष्ठ नाटककार बब्बन खान यांचे निधन निधन 17 एप्रिल 2026 (शुक्रवार) रोजी रात्री 8 वाजता झाले.हैदराबाद येथे झाले आहे. त्यांच्या निधनाने संपूर्ण हैदराबादवर शोककळा पसरली आहे. ते 83 वर्षांचे होते. आठवड्याभरापासून त्यांची प्रकृती गंभीर असल्याने ते आयसीयू मध्ये होते.

'अद्रक के पंजे' हे त्यांचे एकपात्री नाटक 1965 पासून सुरू झाले होते, ज्याने गिनीज वर्ल्ड रेकॉर्डमध्ये स्थान मिळवले होते. त्यांच्या पश्चात पत्नी शैला खान आणि दोन मुली असा परिवार आहे. गतशतकाच्या अखेरच्या दशकांमध्ये, त्यांच्या रंगमंचीय प्रयोगांनी इतकी प्रचंड लोकप्रियता मिळवली होती की, त्यांची नोंद चक्क 'गिनीज बुक ऑफ रेकॉर्ड्स'मध्येही घेतली गेलीहोती. हैदराबादी विनोदाने नटलेल्या या मालिकेतून एका कनिष्ठ-मध्यमवर्गीय कुटुंबाची हताशा, त्यांची बिकट अवस्था आणि त्यांची मानसिक स्थिती यांचे चित्रण केले होते. कुटुंबाचे प्रमुख असलेले 'रामूसू' हे, दैनंदिन जीवनातील कटकटींमुळे सतत हैराण झालेले असत; तसेच आपल्या गरिबीमुळे आणि कुटुंबातील बेबंदपणामुळे ते नेहमीच कर्जाच्या विळख्यात अडकलेले असत. हळूहळू, हैदराबादमधून सुरू झालेल्या या नाटकाने देशभरातील अनेक शहरांचा दौरा केला आणि परदेशातील शहरांमध्येही मोठी खळबळ उडवून दिली. तोपर्यंत, या नाटकाचे 10,000 हून अधिक प्रयोग पूर्ण झाले होते. 'स्टँड-अप कॉमेडी'ची लाट येण्यापूर्वीच, बब्बन खान यांनी घरगुती आणि कौटुंबिक विनोदांचा असा काही खजिना सादर केला होता की, तो पाहून प्रेक्षक हसून हसून बेभान होऊन जात असत.बब्बन खान यांच्या प्रतिभेला मानाचा मुजरा!

नरेंद्र मोदी हे दहशतवादी... : काँग्रेस अध्यक्ष मल्लिकार्जुन खर्गे

नवी दिल्ली : विधानसभा निवडणुकांच्या पार्श्वभूमीवर काँग्रेस अध्यक्ष मल्लिकार्जुन खर्गे यांनी प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदींवर टीका केली आहे. चेन्नईत आयोजित पत्रकार परिषदेत खर्गे प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी यांना दहशतवादी असे संबोधले आहे. यामुळे मतदान तोंडावर आल्यानंतर देशात मोठा वाद उफाळून येणार आहे. काँग्रेस अध्यक्ष मल्लिकार्जुन खर्गे म्हणाले की, "AIADMK मोदींशी हातमिळवणी कशी करू शकतात? ते एक दहशतवादी आहेत. आणि ते असे व्यक्ती आहेत ज्यांचा समानतेवर विश्वास नाही. त्यांच्या पक्षाचाही समानता आणि न्यायावर विश्वास नाही. आणि हे लोक त्यांच्याशी हातमिळवणी करत आहेत. AIADMK लोकशाही कमकुवत करत असून ते पेरियार आणि आंबेडकरांच्या विचारांच्या विरोधात काम करत आहेत" मात्र, काही वेळातच खड़गे यांनी यावर स्पष्टीकरण देऊन आपली बाजू सावरण्याचा प्रयत्न केला. खर्गे पुढे म्हणाले की, 'प्रधानमंत्री मोदी हे लोकांना आतंकित करत आहेत. आयटी, ईडी आणि इतर स्वायत्त संस्थांचा वापर करून ते विरोधकांना आणि सर्वसामान्यांना धमकावत आहेत. मी केवळ हे स्पष्ट करत होतो की ते हुकूमशाही पद्धतीने काम करत आहेत.'

वेठबिगारी आणि बाल तस्करीच्या जाळ्याविरोधात सर्वोच्च न्यायालयाने घेतली कडक भूमिका

नवी दिल्ली : देशभरात पसरत असलेल्या आंतरराज्यीय वेठबिगारी आणि बाल तस्करीच्या जाळ्याविरोधात देशाच्या सर्वोच्च न्यायालयाने कडक भूमिका घेतली आहे. मंगळवारी, सर्वोच्च न्यायालयाने केंद्रीय कामगार आणि रोजगार मंत्रालयाच्या सचिवांना व्यक्तिशः प्रतिज्ञापत्र दाखल करण्याचे आदेश दिले. ही समस्या मुळापासून नष्ट करण्यासाठी सरकारने आतापर्यंत कोणती पावले उचलली आहेत, असा स्पष्ट प्रश्न न्यायालयाने विचारला. सुनावणीदरम्यान, ज्येष्ठ वकील एच. एस. फूलका यांनी धक्कादायक आकडेवारी सादर केली. त्यांनी सांगितले की, विविध राज्यांमधून अंदाजे 11,000 मुलांची सुटका करण्यात आली. मात्र, धक्कादायक बाब म्हणजे, त्यापैकी केवळ 971 मुलांनाच तात्काळ आर्थिक मदत मिळाली. उर्वरित मुले अजूनही सरकारी मदतीची वाट पाहत आहेत. सुटका झालेल्या मुलांना तात्काळ मदत पुरवणे ही सर्वात मोठी समस्या आहे, असे सर्वोच्च न्यायालयाने नमूद केले.

केवळ अहवाल नको, आम्हाला उपाय हवा : सर्वोच्च न्यायालय

न्या. विक्रम नाथ आणि न्या. संदीप मेहता यांच्या खंडपीठाने, प्रकरणाचे गांभीर्य लक्षात घेऊन म्हटले की, मंत्रालयाने केवळ आपल्या कारवाईचा तपशीलच देऊ नये, तर ही समस्या मुळापासून नष्ट करण्यासाठी न्यायालयाकडून आणखी कोणत्या मार्गदर्शक सूचनांची आवश्यकता आहे, हे देखील स्पष्ट करावे. वेठबिगार आणि मानवी तस्करीच्या मूलभूत हक्कांच्या उल्लंघनाचा मुद्दा उपस्थित करणाऱ्या याचिकांवर ही सुनावणी होत आहे.

देशाच्या औद्योगिक आणि तांत्रिक विकासामध्ये डॉ. आंबेडकरांचे मौलिक योगदान : डॉ. प्रदीप आगलावे

लोणेरे (जिल्हा रायगड) : महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे व्यक्तिमत्व हे अष्टपैलू होते. त्यांनी भारताच्या जलधोरण आणि विद्युत धोरणाच्या संदर्भात अतिशय मौलिक योगदान दिले. त्यामुळे आधुनिक भारतात मोठमोठी धरणे बांधण्यात आलीत. विद्युत स्वस्त आणि मुबलक उपलब्ध झाली; परिणामतः देशाचा औद्योगिक विकास झाला. एकंदरीत आधुनिक विकसित भारताच्या औद्योगिक आणि तांत्रिक विकासामध्ये डॉ. आंबेडकरांचे मौलिक योगदान आहे. असे विचार प्रसिद्ध साहित्यिक आणि विचारवंत डॉ. प्रदीप आगलावे यांनी मांडले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर तंत्रज्ञान विद्यापीठ, लोणेरे (जिल्हा रायगड) येथे आंबेडकर जयंतीच्या निमित्ताने आयोजित कार्यक्रमात डॉ. प्रदीप आगलावे हे बोलत होते. पुढे ते म्हणाले कि, डॉ. आंबेडकर हे 1942 ते 1946 च्या काळात भारताचे मंत्री होते. त्यांच्याकडे मजूर, जल, विद्युत इत्यादी अनेक खाती होती. त्यांनी भारताचे जल आणि विद्युत धोरण ठरविताना बहुउद्देशीय प्रकल्प तयार केलेत. स्वातंत्र्यानंतर देशाने त्यांच्या जल आणि विद्युत धोरणाची अंमलबजावणी केली. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी अधिष्ठाता डॉ. विकास सरगडे हे होते. यावेळी अधिष्ठाता डॉ. एस.एल. नलबलवार, डॉ. चंद्रकुमार बडोले, डॉ. अशोक पवार इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक डॉ. धनराज वाघमारे यांनी केले. डॉ. गणेश वरखेडे पाहुण्यांचा परिचय करून दिला तर कार्यक्रमाचे संचालन डॉ. माधुरी भगत यांनी केले. विद्यार्थ्यांनी डॉ. आंबेडकरांच्या जीवनातील प्रसंगावर आधारित अतिशय प्रभावी अशी प्रदर्शनी तयार केली होती.

लंडनमध्ये आंतरराष्ट्रीय डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर परिषद

नागपुरातून 12 प्रतिनिधी रवाना

नागपूर : संथागार फाउंडेशन, नागपूर येथे 18 एप्रिल 2026 रोजी झालेल्या बैठकीत आंतरराष्ट्रीय डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर परिषद 30 एप्रिल 2026 रोजी युनिव्हर्सिटी ऑफ आक्सफर्ड, लंडन येथे आयोजित करण्यात येणार असल्याची माहिती समन्वयक डॉ. वीणा राऊत यांनी दिली. ही परिषद फुले-शाहू-आंबेडकर विचार प्रसारक मंडळ, भोर, संथागार फाउंडेशन, नागपूर आणि प्रबुद्ध आंतरराष्ट्रीय संस्था, लंडन यांच्या संयुक्त विद्यमाने होणार आहे. मुख्य आयोजक डॉ. एम.एस. जांभुळे यांनी सांगितले की, परिषद अध्यक्ष म्हणून डॉ. शरद गायकवाड कार्यभार सांभाळणार असून आयु. एम.एस. बहेल आणि डॉ. श्रीकांत बोरकर मार्गदर्शन करणार आहेत. परिषदेत प्राध्यापकांकडून संशोधन पेपर सादर केले जातील. तसेच डॉ. एम.एस. जांभुळे लिखित व डॉ. वीणा राऊत दिग्दर्शित 'सिम्बॉल ऑफ नॉलेज - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर' हे लघुनाट्य सादर होणार आहे. या परिषदेत लंडनमधील भारतीय तसेच इंग्लंडमधील प्राध्यापक सहभागी होणार आहेत. 22 एप्रिल ते 2 मे 2026 या कालावधीत होणाऱ्या दौऱ्यात लंडन येथील डॉ. आंबेडकरांनी शिक्षण घेतलेल्या संस्था, आंबेडकर आंतरराष्ट्रीय भवन, बुद्ध विहार तसेच स्कॉटलंड येथील प्रेक्षणीय स्थळांना भेट दिली जाणार आहे. या दौऱ्याचे आयोजन सिद्धार्थ प्रबुद्ध (फलटण) यांनी केले आहे. नागपूरहून या दौऱ्यात डॉ. एम.एस. जांभुळे, मंगला जांभुळे, डॉ. वीणा राऊत, अमर नारनवरे, डॉ. सुनंदा जुलमे, सुनीता रामटेके, रत्ना मुन, रत्नदीपा कांबळे, रिटा नाईक, सुरेखा ताकसांडे, मेघराज वानखेडे आणि अनिता वानखेडे सहभागी होत आहेत. प्रतिनिधी मंडळ 22 एप्रिल 2026 रोजी लंडनकडे प्रयाण करीत आहे, अशी माहिती डॉ. एम.एस. जांभुळे व डॉ. वीणा राऊत नारनवरे यांनी दिली.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संयुक्त नागरी जयंती समारोह - २०२६
वर्ष १२
रविवार, २६-०४-२०२६ समय : शाम ६.०० बजे
स्थान - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर इंटरनॅशनल कन्व्हेन्शन सेंटर, कामठी रोड, नागपूर
प्रबोधन कार्यक्रम का विषय "राष्ट्रनिर्माण के लिये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर का योगदान"
अध्यक्ष मा. डॉ. नितीन राऊत माजी मंत्री व सदस्य, महाराष्ट्र विधानसभा, नागपुर.
मुख्य वक्ता आयु. निरंजन टकले नाशिक (वरिष्ठ पत्रकार, वक्ता और सुप्रसिद्ध विचारवंत)
विषय : "आधुनिक भारत के निर्माण में डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर का योगदान"
आयोजक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर नागरी समिती, नागपुर.
शुभेच्छुक
• डॉ. शाजिया खान
नागपुर
शिक्षाविद, मार्गदर्शक और परिवर्तनकर्ता तथा सामाजिक कार्यकर्ता
• आयु. आर. डी. आत्राम
नागपुर
सेवानिवृत्त, सहआयुक्त, समाज कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, तथा अध्यक्ष, गोंडवाना ट्रायबल फाउंडेशन

बहुजन सौरभ

संपादकीय

जयंती : विचार आणि उत्सव

भारतातील सामाजिक, शैक्षणिक आणि सांस्कृतिक जीवनात 14 एप्रिल हा दिवस अत्यंत महत्त्वाचा मानला जातो. हा दिवस म्हणजे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची जयंती. देशभरात हा दिवस उत्साह, अभिमान आणि प्रेरणेने साजरा केला जातो. मात्र, गेल्या काही वर्षांत एक वाक्य वारंवार ऐकायला मिळते, 'वर्षभर वाचतो, एक दिवस नाचतो.' या वाक्याच्या माध्यमातून आंबेडकरी चळवळीतील बदलते प्रवाह आणि उच्च शिक्षित तरुणांची मानसिकता स्पष्ट होते. 'वर्षभर वाचतो' म्हणजे केवळ पुस्तक वाचन नव्हे, तर विचारांचा, तत्त्वज्ञानाचा आणि सामाजिक वास्तवाचा सखोल अभ्यास होय. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी दिलेला 'शिका, संघटित व्हा, संघर्ष करा' हा संदेश आजही विद्यार्थ्यांच्या जीवनाचा पाया आहे. उच्च शिक्षित विद्यार्थी आज संविधान, अर्थशास्त्र, समाजशास्त्र आणि कायदा या क्षेत्रांत प्रावीण्य मिळवत आहेत. ते डॉ. बाबासाहेबांचे लेखन, भाषणे आणि विचार यांचा अभ्यास करून स्वतःला घडवत आहेत. दुसरीकडे, 'एक दिवस नाचतो' ही अभिव्यक्ती अनेकदा टीकेचा विषय बनते. काहींच्या मते, जयंतीच्या दिवशी डीजे, ढोल-ताशे आणि नृत्य यामुळे मूळ विचार बाजूला पडतात. परंतु, उच्च शिक्षित विद्यार्थ्यांचा दृष्टिकोन वेगळा आहे. त्यांच्या मते, हा नाच केवळ करमणूक नसून, तो आनंद, अभिमान आणि सामाजिक ओळखीचा उत्सव आहे. आजचा विद्यार्थी केवळ पदवीधर नाही, तर तो विचारशील, जागरूक आणि सामाजिक जबाबदारी जाणणारा आहे. तो म्हणतो, 'आम्ही वर्षभर डॉ. बाबासाहेबांचे विचार वाचतो, त्यांचा अभ्यास करतो. एक दिवस नाचतो, कारण हा आमच्या आत्मसन्मानाचा उत्सव आहे.' ही भूमिका केवळ भावनिक नसून तर्कसंगत आहे. कारण शिक्षण आणि आनंद हे परस्परविरोधी नाहीत; उलट, ते एकमेकांना पूरक आहेत. जयंतीच्या दिवशी नाचणे म्हणजे विचार विसरणे नव्हे, तर त्या विचारांचा विजय साजरा करणे होय. पूर्वी जयंती साधेपणाने साजरी केली जात होती. वाचन, व्याख्याने, मिरवणुका आणि सामाजिक उपक्रम. आज त्यात डीजे, लाईटिंग आणि सोशल मीडियाचा समावेश झाला आहे. काहींना हा बदल खटकतो, तर काहींना तो आधुनिकतेचा भाग वाटतो. उच्च शिक्षित विद्यार्थी या बदलाकडे संतुलित दृष्टिकोनातून पाहतात. ते म्हणतात की, जयंतीत विचारप्रधान कार्यक्रम हवेत, पण उत्सवही हवा, कारण तो लोकांना जोडतो. केवळ नाच नव्हे, तर समाजकार्यही आवश्यक आहे. 'नाचतो' या शब्दाचा अर्थ केवळ शारीरिक हालचाल नाही; तो आनंद, स्वातंत्र्य आणि आत्मविश्वासाचे प्रतीक आहे. जे लोक शतकानुशतके दडपले गेले, त्यांच्यासाठी नाचणे म्हणजे स्वतःची ओळख स्वीकारणे होय. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी दिलेल्या समतेच्या लढ्याचा हा एक परिणाम आहे. आज विद्यार्थी निर्भयपणे रस्त्यावर उतरून आपला आनंद व्यक्त करतात. हा आनंद त्यांच्या संघर्षाच्या यशाचा उत्सव आहे. निश्चितच, काही ठिकाणी अतिरेकही दिसून येतो. दारू पिणे, गोंधळ घालणे, विचार विसरणे. यामुळे जयंतीच्या मूळ उद्देशाला धक्का बसतो. उच्च शिक्षित विद्यार्थी या बाबतीत सजग आहेत. ते स्पष्टपणे सांगतात, 'नाचण्यात काहीही चुकीचे नाही; पण ते सन्मानपूर्वक आणि मर्यादेत असावे. डॉ. बाबासाहेबांचा अपमान होईल असे काहीही करणे योग्य नाही.' आज सोशल मीडियामुळे जयंतीचे स्वरूप अधिक व्यापक झाले आहे. फेसबुक, व्हॉट्सॲप आणि इंस्टाग्रामवर पोस्ट, व्हिडिओ आणि स्टेटस यांच्या माध्यमातून विचारांचा प्रसार होतो. उच्च शिक्षित विद्यार्थी या माध्यमांचा योग्य वापर करत आहेत. ते डॉ. बाबासाहेबांचे विचार, संविधानाची माहिती आणि सामाजिक संदेश यांचा प्रसार करत आहेत. त्यामुळे 'वर्षभर वाचतो' ही संकल्पना केवळ वैयक्तिक न राहता सामाजिक बनते. उच्च शिक्षित विद्यार्थ्यांसाठी जयंती म्हणजे केवळ उत्सव नाही, तर जबाबदारीही आहे. ते विविध उपक्रम राबवतात, रक्तदान शिबिरे, पुस्तक वाटप, गरीब विद्यार्थ्यांना मदत, तसेच व्याख्याने. हे उपक्रम दर्शवतात की 'वर्षभर वाचतो' हा केवळ शब्द नसून कृती आहे. आजच्या काळात 'वाचन' आणि 'नृत्य' यांच्यात समतोल साधणे गरजेचे आहे. केवळ वाचनाने समाज बदलत नाही आणि केवळ नाचल्याने विचार टिकत नाहीत. दोन्हींचा समन्वय आवश्यक आहे. उच्च शिक्षित विद्यार्थी हा समतोल साधण्याचा प्रयत्न करत आहेत. ते म्हणतात, 'आम्ही विचारही जपू आणि उत्सवही साजरा करू.' 'वर्षभर वाचतो, एक दिवस नाचतो' हे वाक्य वरवर पाहता विरोधाभासी वाटते. पण त्यामागे सखोल अर्थ दडलेला आहे. हे वाक्य म्हणजे शिक्षण आणि आनंद, विचार आणि उत्सव, संघर्ष आणि विजय यांचा संगम आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची जयंती ही केवळ एका दिवसाची कार्यक्रम नाही, तर ती एक विचारसरणी आहे. उच्च शिक्षित विद्यार्थी या विचारसरणीला समजून घेत आहेत, जगत आहेत आणि पुढे नेत आहेत. म्हणूनच, 'वर्षभर वाचतो' हे त्यांचे कर्तव्य आहे आणि 'एक दिवस नाचतो' हा त्यांचा हक्क आहे. या दोन्हींच्या समन्वयातूनच एक प्रबुद्ध, जागरूक आणि समतावादी समाज निर्माण होऊ शकतो. ■ ■

दृष्टिकोन सकारात्मक पाहिजे !

'अनुसूचित जाती, अती मागास जातींच्या सर्वसमावेशक, शाश्वत, प्रगतिशील विकासासाठी राज्य सरकारने बजेट चा कायदा अंमलात आणावा ..' शैक्षणिक व सामाजिक दृष्ट्या मागास जाती ओळखून त्यांना एका यादीत घेतले. संसदेची मान्यता व राष्ट्रपती यांचा आदेश असणारी अनुसूचित जातीची यादी. संविधानाच्या अनुच्छेद 341 नुसार ही यादी आहे. आदिवासींसाठी अशीच यादी अनुच्छेद 342 नुसार व ओबीसी साठी अनुच्छेद 340 नुसार यादी आहे.

या यादीतील सगळेच शैक्षणिक व सामाजिक दृष्ट्या मागास आहेत. त्यामुळे या यादीतील सर्व अनुच्छेद 14, 15, 16, 17, 21 आणि 46 चा लाभ व सवलती, संरक्षण व विविध योजना/प्रोग्राम इत्यादी मिळण्यास पात्र ठरतात. त्यातही काही जाती संविधानिक लाभापासून वंचित राहिल्या आहेत हे नाकारता येत नाही. याची अनेक कारणे आहेत. सर्वच जातीत मागास अतिमागास असतात. तसे अनुसूचित जातीमध्ये अती मागास जाती आहेत. अती मागास जातीचा विकास झालाच पाहिजे. संविधानाच्या अनुच्छेद 46 नुसार राज्य सरकारची ही जबाबदारी आहे. अनुसूचित जाती व जमाती यांना इतरांच्या बरोबरीत आणण्यासाठी केंद्र सरकारने, इंदिरा गांधी प्रधानमंत्री असताना, सहाव्या पंचवार्षिक योजनेपासून (1980-85) लोकसंख्येच्या प्रमाणात बजेटमध्ये आर्थिक तरतूद करण्याचे धोरण अंमलात आणले. अनुसूचित जाती उपयोजना व आदिवासी उपयोजना, वेगवेगळ्या नावाने आजही सुरू आहे. चार दशके झालीत. जातीनिहाय महामंडळे स्थापित झालीत. तरी अती मागास वर्गाला प्रतिनिधित्व मिळाले नाही असे जे सरकार सांगते, त्यास सरकारच जबाबदार आहे. सरकारने जे करायला पाहिजे ते योग्यप्रकारे करीत नाही, असे आजचे चित्र आहे.

माझे मत

ई. झेड. खोब्रागडे
9923756900

राजकीय फायदा बाजूला ठेवून सामाजिक व आर्थिक न्याय देण्यासाठी सरकारने काम करण्याची गरज आहे. प्रतिनिधित्वचे नावाने जातींमध्ये विघटन न करता समाज एकसंघ ठेवण्याची जबाबदारीसुद्धा सरकारची आहे. विकास घडवून आणण्याचे अनेक मार्ग आहेत. केवळ आरक्षण हा एकमेव मार्ग नाही. राज्य सरकारने आपली संविधानाने सोपविलेली जबाबदारी नीट पार पाडली असती तर हा विषय चर्चेला आला नसता. अती मागास जातींना आरक्षणाचा फायदा मिळाला नाही. म्हणून जातींचे उपवर्गीकरण करून त्यांना आरक्षणाचा लाभ मिळवून देण्याच्या हेतूने आरक्षण कोटा विभागून देण्याची संपूर्ण प्रक्रिया राज्य सरकार अती जलद गतीने राबवित आहे. यासाठी जी काळजी घ्यायला पाहिजे ती सुद्धा घेतली जात नाही. जनगणना 2026-27 सुरू झाले आहे. यातून आवश्यक तो डाटा मिळवता येतो, मिळवला पाहिजे. सर्वोच्च न्यायालयाचा 1 ऑगस्ट 2024 च्या निर्णयाचा हवाला दिला जातो. खरे तर हा राज्य सरकारांना सल्ला आहे, मत नोंदविले आहे की राज्य सरकार सबळ empirical डाटाचे आधारावर, वाटले तर उपवर्गीकरण करू शकते. महाराष्ट्र सरकार पार्टी ही नव्हते तरीपण सरकारने स्वतःहून पुढाकार घेऊन उपवर्गीकरणाचा विषय पुढे आणला. ज्याप्रकारे हा विषय हाताळला जात आहे. त्यावरून शंका येते की सरकारला हा विषय न्यायालयात पुन्हा अडकवायचा तर नाही? असे झाले तर कोणाला काहीच मिळणार नाही. विनाकारणचा वाद निर्माण करणे बरोबर नाही. कोणाला काहीच मिळू नये असे सरकारला वाटते का? त्यासाठी हा खटाटोप तर नाही, अशी शंका येते. सरकारला असे वाटते की आरक्षण कोटा तुकड्यात दिला. वर्गीकरण करून, की अती मागास पुढे जातील हा भ्रम आहे. आरक्षणाची पदे किती आणि कोणाला काय मिळणार? आरक्षण धोरणाची प्रामाणिकपणे अंमलबजावणी झाली नाही, अनुशेष भरला गेला नाही, कंत्राटी व बाह्यस्रोतने पद भरती झाली आणि होत आहे हे वास्तव दुर्लक्षित करता येणार नाही. सामाजिक न्याय विभागाच्या बार्टी या संस्थेत जवळपास 1100-1200 कर्मचारी यांची भरती कंत्राट पद्धतीने बाह्य स्त्रोतद्वारे करण्यात आली. यात अती मागासवर्गाचे प्रतिनिधित्व किती आहे? याचा अभ्यास करण्याची गरज आहे. बाह्य स्त्रोतद्वारे भरतीमध्ये आरक्षण धोरण का राबविले जात नाही? आरक्षणाचा लाभ घेण्यासाठी शिक्षण महत्वाचे आहे. अती मागास जातीमधील प्रत्येक जातीचे शिक्षणातील, उच्च व तंत्र शिक्षणातील प्रमाण किती? माहिती घ्यावी. अती मागास जातींना इतरांच्या बरोबरीत आणण्यासाठी राज्य सरकारने विविध प्रकारे काम करण्याची गरज आहे. संविधानिक जबाबदारी आहे. आरक्षण कोट्याचे तुकडे करणे हा व्यावहारिक मार्ग नाही. अती मागास कोणत्या जाती आहेत आणि आतापर्यंत त्यांना काय मिळाले व काय मिळाले नाही याचा जातनिहाय डाटा, प्रत्येक जातीची लोकसंख्या किती ही माहिती गोळा करावी. जातनिहाय शिक्षण, रोजगार, नोकऱ्या, उपजिविका, सामाजिक व आर्थिक स्थिती काय आहे हे ही अभ्यासावे. जनगणना 26-27 मधूनही माहिती उपलब्ध होऊ शकते. सर्व्हिसेस मधील कॅडर निहाय प्रत्येक जातीचे प्रतिनिधित्व किती ही माहिती सरकारने तयार करावी. या वर्षीचे 2026-27 चे वार्षिक बजेटमध्ये, वित्तमंत्री यांनी सभागृहात स्पीचमध्ये सांगितले की हे बजेट चार स्तंभावर उभे आहे, 1. प्रगतिशील, 2. शाश्वत, 3. सर्वसमावेशक, 4. सुशासन. याच बजेटची आकडेवारी पाहिली तर अनुसूचित जातीच्या विकासासाठी लोकसंख्येचे प्रमाणात 32772 कोटी तरतूद करणे आवश्यक असताना 23150 कोटीची तरतूद केली आहे. 9622 कोटी कमी तरतूद केली. अनुसूचित जातीच्या कल्याणासाठी सरकार कटिबद्ध आहे असे कसे म्हणता येईल. मागील 11-12 वर्षातील बजेट तरतुदी व खर्च याचा आढावा घेतला तर असे लक्षात येते की 2014-15 ते 2026-27 या काळात राज्य सरकारने जवळपास 60 हजार कोटी अनुसूचित जातीसाठी खर्च केले नाही, वंचित ठेवले असे म्हणू. कुठे गेला हा पैसा? सरकारने त्यांचे सत्ताकाळात अती मागाससाठी विशेष असे काय केले? यावर श्वेतपत्रिका काढावी. अनुसूचित जातीमधील अती मागास जातीच्या शिक्षण, रोजगार साठी हा 60 हजार कोटीचा निधी वापरावा, नवीन योजना आणाव्यात. मागासलेपण दूर होण्यास मदत होईल. राज्य सरकारने अनुसूचित जातीमधील प्रमुख जाती लक्षात घेऊन स्वतंत्र महामंडळे स्थापित केलीत. या महामंडळाचे काय केले हे अभ्यासनाची गरज आहे. यावर सुद्धा श्वेतपत्रिका काढावी. BARTI आहे तसे ARTI सुरू केले. अती मागास जातीसाठी अजूनही करावे. बजेट द्यावा, योजना कराव्यात. नोकरीतील आरक्षणाचा लाभ घेण्यासाठी सक्षम करावे. याकडे खरेच सरकारचे लक्ष आहे का? प्रशासनाचे अधिकारी, अपवाद वगळता, अती मागासच्या समस्या समजून सुद्धा घेत नाहीत. अती मागासच्या वस्तीत अधिकाऱ्यांना पाठवा, वस्ती दत्तक द्या. 5 वर्ष हा उपक्रम राबवा, काही बदल निश्चित दिसेल. स्वातंत्र्याच्या 78 वर्षात नागपूरच्या रहाटे टोलीतील मांग गारुडी अती मागास समाजातील पहिल्यांदा फक्त चार graduate झालेत. त्यांचा आम्ही सत्कार केला होता. आरक्षण कोट्यातून नोकरी मिळण्यासाठी किमान पात्रता शिक्षणाची आहे. मांग गारुडी भारताचे नागरिक व महाराष्ट्राचे रहिवासी आहेत. तरीपण त्यांना जातीचे दाखले मिळण्यात खूप अडचणी आहेत. याकडे सरकारचे लक्ष वेधले परंतु प्रतिसाद नाही. मागास राहण्याचे कारण, सरकारचे प्रशासनाचे दुर्लक्ष व उदासीनता हे महत्वाचे एक कारण आहे. अती मागास वर्गासाठी सुशासन कुठे आहे? ही फक्त नागपूरची समस्या नाही तर महाराष्ट्रभर आहे. आदिवासी, भटके विमुक्त यांचेही हाल वाईट आहेत. सरकारला अती मागास वर्गाची खरेच चिंता असेल तर त्यांचे मूलभूत गरजा पूर्ण करा, वस्तीमध्ये मूलभूत सुविधा द्या, शिक्षण, आरोग्य, रोजगार, उपजिविका व सुरक्षा सन्मान ची व्यवस्था करा, संवेदनेसह संवाद वाढवा, वस्ती भेट करा, शोषण थांबवा, बदल दिसेल. शोषित वंचितांच्या विकासाचा कार्यक्रम अंमलात आणण्याची खूप गरज आहे. महाराष्ट्र सारख्या पुरोगामी व प्रगत राज्यात उपवर्गीकरण करून आरक्षणाचे टक्केवारीचे तुकडे करण्यापेक्षा कल्याणकारी योजनांवर भर द्यावा व विकास घडवून आणावा. सामाजिक सलोखा कायम ठेवून अती मागास वर्गाना शैक्षणिक, सामाजिक व आर्थिक न्याय देता येतो. बजेटचा कायदा करून सरकार आपला हेतू पूर्णत्वास नेऊ शकते. दृष्टिकोन सकारात्मक पाहिजे.· ■ ■

सामाजिक न्याय की राजकीय प्रयोग ?

आयोग कायदा 2025 आणि बदर समितीवर थेट प्रश्न

महाराष्ट्रात सामाजिक न्यायाच्या नावाखाली नेमके काय सुरू आहे, धोरणात्मक सुधारणा की राजकीय प्रयोग? 2025 मध्ये अनुसूचित जाती आयोगाला वैधानिक दर्जा देऊन सरकारने एक मजबूत पाऊल टाकल्याचा दावा केला. पण लगेचच त्याच सरकारने अनुसूचित जातींमध्ये उपवर्गीकरणासाठी बदर समिती नेमली. प्रश्न सरळ आहे, आयोगावर विश्वास नाही का? की अजून काही वेगळेचालले आहे?

वास्तव नाकारून चालणार नाही. अनुसूचित जाती समाजात विषमता आहे, हे खरे आहे. काही जाती पुढे गेल्या, काही मागे राहिल्या ही वस्तुस्थिती आहे. पण त्यावर उपाय म्हणून संविधानाच्या सीमारेषा ओलांडणारे प्रयोग करणे हा उपाय आहे का? की हा केवळ सामाजिक असंतोषाला राजकीय दिशा देण्याचा प्रयत्न आहे?

अरविंद गेडाम
मो.7498564512

अनुच्छेद 341 स्पष्ट आहे अनुसूचित जातींची यादी आणि त्यातील बदल करण्याचा अधिकार राज्य सरकारकडे नाही. तरीही उपवर्गीकरणाचा मुद्दा पुढे आणणे म्हणजे थेट संविधानिक चौकटीला आव्हान देणे नाही का? हा प्रश्न टाळून चालणार नाही.

याहून गंभीर मुद्दा म्हणजे, आयोग अस्तित्वात असताना स्वतंत्र समितीची गरज काय? आयोगाला अर्ध-न्यायिक अधिकार देण्यात आले, त्याला तक्रार निवारण आणि देखरेखीची जबाबदारी देण्यात आली. मग धोरणात्मक प्रश्नांवर त्याचे मत का घेतले जात नाही? की आयोग हा केवळ कागदोपत्री संस्था बनवायची आहे? दरम्यान, वास्तव अधिक कठोर आहे. अनुसूचित जातींवरील अत्याचारांची प्रकरणे दरवर्षी हजारोंच्या संख्येने नोंदवली जात आहेत. म्हणजेच, सामाजिक न्यायाचा मूलभूत प्रश्न अजूनही सुरक्षा आणि सन्मानाचा आहे. अशावेळी सरकारचे प्राधान्य काय असावे? अत्याचार रोखणे की आरक्षणाचे गणित मांडणे?

बदर समितीचे समर्थक म्हणतात की, उपवर्गीकरणाशिवाय न्याय्य वाटप शक्य नाही. पण हा युक्तिवाद अर्धवट आहे. कारण जर प्रत्येक गटाला स्वतंत्र वाटा हवा असेल, तर आरक्षणाची संकल्पना तुकड्या-तुकड्यांत विभागली जाणार नाही का? आणि मग शेवटी सामाजिक एकात्मतेचे काय? यामध्ये एक धोकादायक प्रवृत्ती दिसते, सामाजिक न्यायाच्या प्रश्नाचे राजकीय गणितात रूपांतर. समाजातील असंतोष ओळखून त्यावर उपाय करण्याऐवजी, त्याचा वापर सत्तेसाठी करणे हा अधिक सोपा मार्ग असतो. बदर समिती हा त्याच दिशेने टाकलेला पाऊल आहे का, हा प्रश्न विचारायलाच हवा. हेही लक्षात घ्यायला हवे की सर्वोच्च न्यायालयाने या विषयावर स्पष्ट आणि अंतिम भूमिका घेतलेली नाही. म्हणजेच, हा विषय अजूनही कायदेशीरदृष्ट्या अनिश्चित आहे. अशा परिस्थितीत घाईघाईने धोरणात्मक निर्णय घेणे म्हणजे पुढे जाऊन मोठ्या संविधानिक संघर्षाला आमंत्रण देणे होय. सरकारने स्पष्ट भूमिका घ्यावी, बदर समिती हा केवळ अभ्यासासाठी आहे का, की तिच्या शिफारशी अंमलात आणण्याचा विचार आहे? जर दुसरा पर्याय खरा असेल, तर तो संविधानिक संघर्षाचा मार्ग आहे हे स्पष्ट आहे. शेवटी, सामाजिक न्याय हा प्रयोगांचा विषय नाही. तो संवेदनशीलता, समतोल आणि संविधानिक निष्ठा यांचा प्रश्न आहे. आयोग आणि समित्या उभ्या करणे सोपे आहे, पण न्याय देणे कठीण आहे. महाराष्ट्राला आज घोषणांची नाही, तर स्पष्टतेची गरज आहे. अन्यथा सामाजिक न्यायाच्या नावाखाली सुरू झालेला हा प्रवास विश्वासघातात बदलण्यास वेळ लागणार नाही. ■ ■

वाचकांचे विचारपीठ

बहुजन सौरभ

जादूगाराची जादू फसली...

जा लेख सत्यशोधकी परंपरेला साजेसा असा आहे. त्यामधून लोकशाही व संविधानाला अभिप्रेत समतावादी भूमिकेचा जोरकसपणे प्रतिवाद केला आहे. त्याचबरोबर विरोधी पक्षनेते मा.राहुल गांधी यांनी जादूगाराचे जे उदाहरण देवून सत्ताधारी पक्षाला घायाळ केले. तो मुद्दा केंद्रस्थानी घेवून आपण खऱ्या अर्थाने सत्यशोधकी पत्रकारीतेचा आदर्श निर्माण केला आहे आणि भविष्यातील धोके लक्षात घेतली नाही तर INDIA आघाडीचे हे यश तात्कालिक ठरू शकते. ही भीती व्यक्त करून भविष्याचा वेध घेतला आहे. आपले अभिनंदन व अशीच लेखनीची तलवार तळपत राहो हीच सदिच्छा.

- प्रदीप शेंडे ■ ■

'अलर्ट' ही कविता आशयगर्भ

प्राचार्य डॉ. महेंद्रकुमार मेश्राम सर यांची 'अलर्ट' ही कविता आशयगर्भ आणि तीव्र सामाजिक भान व्यक्त करणारी आहे. इतकेच नव्हे तर अलीकडील सामाजिक आणि राजकीय वास्तवावर भाष्य करणारी अशी चिंतनगर्भ कविता आहे. कवीने या कवितेत येलो अलर्ट आणि रेड अलर्ट या शब्दांचा वापर केवळ नैसर्गिक आपत्तीपुरता मर्यादित स्वरूपात केला नसून तो व्यापक सामाजिक आणि नैतिक संकटासाठी या शब्दांचा वापर केलेला आहे. या कवितेतून कवीची कमी शब्दात मोठा आशय व्यक्त करण्याची जी ताकत आहे ती नेमकेपणा व्यक्त करणारी आहे. या कवितेतून कवीने भूतकाळातील इशाऱ्यांचा संदर्भ देऊन वर्तमानातील परिस्थितीवर भाष्य केले आहे. बाह्य संकटापेक्षा अंतर्गत मूल्यसंकट अधिक धोकादायक असते ही जाणीव त्यांनी येलो अलर्ट म्हणजे एक प्रकारचा बाह्य संकटावरील सावधानतेचा इशारा तर रेड अलर्ट हा शब्द वापरून त्यांनी लोकशाही आणि संविधानाच्या संदर्भात गंभीर धोका आहे असे सूचित केले आहे. या देशातील लोकशाहीचे खरे संकट बाह्य नसून तिच्या अंतर्गत मूल्य ऱ्हासात आहे असे कवीला येथे म्हणावयाचे आहे. आपण बाह्य संकटासाठी जसे तत्पर असतो तसेच आपण नैतिक आणि सामाजिक संकटासाठी सुद्धा तत्पर असणे आवश्यक आहे. लोकशाहीचे तत्वज्ञान आपण आपल्या सोयीप्रमाणे वापरतो अशी तीव्र खंत कवीने येथे व्यक्त केली आहे.....वर्तमान स्थितीतील सामाजिक जाणिवेतून आशयगर्भ कविता लिहिल्याबद्दल डॉ. महेंद्रकुमार मेश्राम यांचे खूप खूप अभिनंदन आणि धन्यवाद !

- डॉ. पुनम येसंबरे, वर्धा ■ ■

झोंबी ड्रग (झायलाझीन)

मेंदूचा विध्वंस आणि मानसिक आरोग्याचा भयावह अंत

झोंबी ड्रग (झायलाझीन) आणि मानसिक आरोग्य : मेंदूचा विध्वंस आणि आयुष्याचा अंत कसा होत जातो, तसेच परमानंदापासून मनोविकृतीपर्यंत झोम्बी ड्रगचा लपलेला मानसिक परिणाम टप्याटप्याने मानसिक आरोग्य कसे पोखरतो हे आपणआजच्या लेखात पाहणार आहोत. मीरा-भाईंदरसह भारतातील विविध शहरांत रस्त्यावर तासन्तास मान झुकवून, शरीर वाकलेल्या अवस्थेत स्तब्ध उभे राहणारे तरुण दिसतात. हे 'झोंबी' दृश्य केवळ शारीरिक नाही, तर मानसिक आरोग्याचा गंभीर धोका दर्शवते. 'झोंबी ड्रग' म्हणून ओळखले जाणारे झायलाझीन (Xylazine) हे पशुवैद्यकीय वेदनाशामक औषध आता नशेसाठी गैरवापरले जाते. हे घोड्यांसाठी बनवलेले असले तरी मानवी मेंदू आणि मनावर त्याचे परिणाम भयावह आहेत. झायलाझीन मेंदूवर कसा परिणाम करते? झायलाझीन हे अल्फा-2 ॲड्रेनर्जिक ॲगोनिस्ट आहे. ते मेंदूतील नॉरएपिनेफ्रिन (norepinephrine) च्या मुक्त होण्यास अडथळा आणते. परिणामी केंद्रीय मजासंस्था (CNS) गंभीरपणे दबली जाते. व्यक्ती गाढ झोपेत किंवा 'नोडिंग आउट' अवस्थेत जाते. तासन्तास बाह्य जगाशी संपर्क तोडून. डिसोसिएटिव्ह इफेक्ट्स -वास्तवाची जाणीव कमी होते, स्वतःची ओळख आणि सभोवतालचे भान हरवते. यामुळे 'झोंबी'सारखी अवस्था निर्माण होते. हे औषध इतर ड्रग्स (फेंटॅनिल, हेरॉईन इ.) सोबत मिसळले जाते. यामुळे नशा दीर्घकाळ टिकते, पण मेंदूवर अतिरिक्त ताण पडतो.

तात्कालिक मानसिक परिणाम :-

गोंधळ आणि स्मृतीभ्रंश : वापरकर्ते गोंधळलेले, दिशाहीन वाटतात. घटना आठवत नाहीत.

भ्रम आणि मतिभ्रम (Hallucinations): काहींना आवाज ऐकू येतात किंवा नसलेल्या गोष्टी दिसतात.

चिंता आणि अस्वस्थता : नशेनंतर तीव्र चिंता, बेचैनी.

मूड स्विंग्स : क्षणिक आनंदानंतर खोल नैराश्य. हे परिणाम केवळ नशेच्या वेळीच नसतात; ते दीर्घकाळ टिकू शकतात.

दीर्घकालीन मानसिक आरोग्य समस्या :- झायलाझीनचा सतत वापर मेंदूच्या रसायनिक संतुलनाला (neurotransmitters -डोपामाइन, नॉरएपिनेफ्रिन) हानी पोहोचवतो. यामुळे नैराश्य (Depression), आनंद हरवणे, निराशा, आत्महत्या विचार वाढणे. चिंता विकार (Anxiety Disorders) : सतत भीती, पॅनिक अटॅक्स. सायकॉसिस (Psychosis) : वास्तव आणि कल्पना यात फरक न राहणे. हॅलुसिनेशन्स आणि डिल्युजन. संज्ञानात्मक कमजोरी : एकाग्रता, स्मरणशक्ती, निर्णयक्षमता कमी होणे. व्यसन आणि सोडण्याची अडचण : व्यसन लागणे सोपे, पण सोडणे कठीण. सोडण्याच्या वेळी तीव्र चिंता, चिडचिड, अस्वस्थता, झोप न लागणे, मूड स्विंग्स येतात. कधीकधी उच्च रक्तदाब किंवा हृदयविकाराचा धोका. याशिवाय, त्वचेच्या जखमा (गँगरीनसारख्या) आणि अंग कापण्याची भीती यामुळे लाज, अपमानाची भावना, एकाकीपणा वाढतो. व्यक्ती समाजातून दूर जाते, कुटुंबापासून अलग होते. हे नैराश्य आणि चिंता अधिक गंभीर करते. का वाढतो हा धोका? अनेक तरुण तणाव, निराशा, उत्तेजना विसरण्यासाठी नशा करतात. पण झायलाझीनसारखे औषध मूळ समस्या सोडवत नाही, उलट नव्या मानसिक आजार निर्माण करते. भारतात मानसिक आरोग्य समस्या (नैराश्य, चिंता) आधीच वाढत आहेत. ड्रग्स यात भर घालतात. 'एकदा ट्राय करून बघू' ही भावना घातक ठरते, कारण व्यसन लवकर लागते आणि मेंदूचे नुकसान अपरिवर्तनीय होऊ शकते.

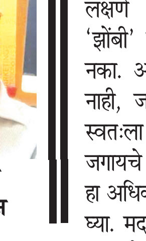

प्रवीण गांगुर्डे
मनसोपचारतज्ञ

उपचार आणि मदत :- मानसिक आरोग्याच्या दृष्टीकोनातून उपचार फक्त शारीरिक नाहीत व्यसनमुक्ती केंद्र वैद्यकीय देखरेखीत डिटॉक्स. झायलाझीन आणि ओपिओइड दोन्हींचे लक्षण व्यवस्थापन करावे लागते. मानसोपचार : नैराश्य, चिंता किंवा सायकॉसिससाठी आवश्यक औषधे घ्यावी लागतात. सपोर्ट सिस्टम : पालक, मित्र, समाजाने नशा करणाऱ्याला दोष न देता मदत करावी. लाज न बाळगता डॉक्टरांकडे जावे. **मेंदू आणि मन वाचवा :-**

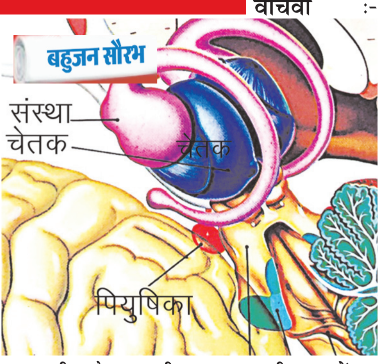

झायलाझीन केवळ शरीर सडवत नाही, तर मेंदूचा विध्वंस करते. एका क्षणिक 'मौज'साठी संपूर्ण मानसिक आरोग्य, निर्णयक्षमता, नातेसंबंध आणि आयुष्य गमावणे हे कधीही योग्य नाही. तणाव, नैराश्य असेल तर नशेचा मार्ग नको. व्यायाम, आनापान, विपश्यना ध्यान, बोलणे, व्यावसायिक मदत घ्या. पालक आणि समाजासाठी आवाहनः युवकांच्या मानसिक आरोग्याकडे लक्ष द्या. लक्षणे दिसताच मदत करा. 'झोंबी' दृश्य नेहमीचे होऊ देऊ नका. आयुष्य जगण्यासाठी नशा नाही, जागरूकता आणून आणि स्वतःला मदत करून आयुष्य जगायचे आहे. मानसिक आरोग्य हा अधिकार आहे. त्याची काळजी घ्या. मदत घ्या. निरोगी राहा. जर तुम्हाला किंवा तुमच्या ओळखीच्या व्यक्तीला अशी समस्या असेल, तर ताबडतोब जवळच्या मानसिक आरोग्य व्यावसायिक, मानसोपचार तज्ञ, मानसोपचार सामाजिक अधिक्षक, किंवा व्यसनमुक्ती पुनर्वसन केंद्राशी संपर्क साधा. वेळीच सावध राहणे हेच खरे उपचार आहेत. ■ ■

सात प्रकारच्या भार्या, पत्नी, बायको

एकदा भगवान बुद्धांनी दानशिलते बद्दल बोलताना आनाथपिंडकाला भिक्षु संघासाठी केलेल्या दानाचे महत्त्व सांगत होते. ते म्हणाले 'अनाथपिंडक' भिक्खू संघाला रोज अन्नदान करीत असतो. ते अत्यंत श्रेष्ठ दान आहे. अन्नदानापेक्षाही श्रेष्ठ जे दान दिले ते भिक्खू संघासाठी विहार बांधून दिले, आणि विहार बांधण्यापेक्षाही बुद्धाला, धम्माला, व संघाला, शरण जाणे पंचशीलाचे पालन करणे, अष्टशिलाचे पालन करणे, दहा पारमिताचे पालन करणे, चार आर्य सत्य जाणून घेणे, मैत्री भावना, ध्यान करणे, हे श्रेष्ठ आहे. आणि त्याहीपेक्षाही श्रेष्ठ आहे, अंतरदृष्टी वस्तूची क्षणभंगुरता, जीवनाची क्षणभंगुरता जाणून घेणे हे त्यापेक्षाही श्रेष्ठ आहे,' असे बुद्ध म्हणतात. अनाथपिंडक रोज विहारात जात असे, परंतु तो खाली हात कधीच केला नाही, कधी भिक्खू संघाकरिता अनेक प्रकारचे फळे काही ना काही ते विहारात घेऊन जात असे, अगरबत्ती. मेणबत्ती. पूजेचे फुले. हे रोजच नेत असे, अनाथपिंडक बुद्धांना रोज भेटत असे. आणि ज्यावेळी भगवान बुद्ध धम्म प्रचारासाठी कधी बाहेर जात असत. त्यावेळी बुद्धाच्या गैरहजेरीत त्यांची निराशा होत असे. अनाथपिंडकास जेव्हा हे जाणवले. तेव्हा त्याने भन्ते आनंदास विचारणा केली की, बुद्धांच्या गैरहजेरीत त्यांच्या स्मरणार्थ आम्ही कोणाला वंदावे ? ही गोष्ट आनंदाने बुद्धाच्या कानी घातली, त्यावर बुद्धांनी एक उपाय सुचविला, जेतवन विहाराच्या प्रवेश द्वारावर एक 'बोधीवृक्ष' लावण्यात सांगितले, विहाराच्या प्रवेशद्वारावर बोधिवृक्ष लावण्यात आला. त्याला 'आनंदबोधिरुक्ष' संबोधण्यात आले आणि त्यांची पूजा माझ्या गैरहजरित करीत जा, असे बुद्धांनी सांगितले. एकदा भगवान बुद्ध अनाथपिंडकाच्या वाड्यात भेटीसाठी गेले असता, वाड्यातून आतून अचानक त्यांनी कोणाच्या तरी ओरडण्याचा आवाज ऐकला, जेव्हा भगवंतांनी विचारले की, 'तो आवाज कशाचा आहे? तेव्हा अनाथपिंडकाने उत्तर दिले,' भगवान तो आवाज सुजाताचा आहे, माझ्या सुनेचा आवाज आहे. ती आमच्याबरोबर राहत असते, ती एका अत्यंत गर्भश्रीमंतात असलेल्या श्रेष्ठीची मुलगी आहे. ती तिच्या सासूची, सासऱ्याची किंवा नवऱ्याची सुद्धा परवा करीत नाही, एवढेच नव्हे तर आपल्या आदरणीय भिक्षुची किंवा भिक्खूसंघाचा वा बुद्धाचाही आदर करीत

नाही. 'तेंव्हा बुद्धांनी सुजाताला जवळ बोलाविले आणि उपदेश दिला की सात प्रकारच्या पत्नीचे कर्तव्य व स्वभाव वर्णन करणारे प्रभावशाली उपदेश केला, ते प्रवचन, उपदेश जसे अडीच वर्षापेक्षाही पूर्वीच्या गृहिणींना लागू होत होते, तसेच आजच्या आधुनिक गृहिणीला सुद्धा लागू होत आहेत, लागू पडते. पत्नीचे सात प्रकारचे स्वभाव. व गुण. सात प्रकारच्या स्वभावाच्या विचारांच्या बायका असतात त्या येणे प्रमाणे. 1) जी पत्नी मनाने दुष्ट असते, वाईट विचारांनी दुग्ध असते, दया विहीन असते, जी स्वतःच्या पतीकडे दुर्लक्ष करून दुसऱ्या पुरुषाकडे आकर्षित होते, जी वेश्यावृत्ति धारण करते. ती दुसऱ्यांना मनस्ताप देते अशा पत्नीला 'वधकाभारीया' पत्नी अर्थात उपद्रवी पत्नी असे म्हणतात. 2)पतीने अल्प का होईना परंतु स्वतःच्या कष्टाने, स्वतःच्या मेहनतीने, स्वतःच्या कलेने, धनसंपदा कमावली, किंवा व्यापाराने अथवा शेतीतून मिळवलेल्या मिळकतीची उद्धळपट्टी जी करते, वा करू इच्छिते, त्या पत्नीला 'चोर भारीया' अथवा चोर पत्नी म्हणतात. 3) जी काहीच करू इच्छित नाही, जी आळशी आहे. जी खादाड आहे. जी वाचेने कठोर आहे. जी कुर आहे, जी बोलण्यात असभ्य आहे, उद्योगी व्यक्तीवरही व्यर्थ हुकूम चालवण्याचा प्रयत्न करते. अशा पत्नीला घमेंडखोर किंवा अभिमानी पत्नी अर्थात 'अय्याभारीया' पत्नी असे म्हणतात. 4) जी पत्नी, दयाळू व प्रेमळ आहे जी आपल्या पतीची आईप्रमाणे संरक्षण करते, मुलाप्रमाणे त्यांचा सांभाळ करते पतीने मिळवलेल्या संपत्तीचे संरक्षण करते. अशा पत्नीला आई सदृश्य पत्नी अथवा 'मातृभारीया' पत्नी असे म्हणतात. 5) ज्याप्रमाणे लहान बहीण तिच्या मोठ्या भावाचा आदर करते. सन्मान करते. भावाशी विनयाने वागते त्याच्या प्रत्येक शब्दाला मान सन्मान देते, त्याचप्रमाणे एखादी पत्नी तिच्या नवऱ्याशी प्रेमाने वागते, त्या पत्नीला 'भगिनीभार्या' असे म्हणतात. 6) ज्याप्रमाणे एखांदा मित्राला त्याचा मित्र बऱ्याच कालावधीनंतर भेटला तर अत्यंत आनंद होतो, त्याचप्रमाणे पतीला बाहेरून आल्याबरोबर ज्या पत्नीला अतिशय आनंद होतो, त्या पत्नीचा जन्म श्रेष्ठ सदगुणाने युक्त व पवित्र असून तिला 'सखीभारिया' अर्थात मित्रासमान पत्नी असे म्हणतात. 7) ज्या पत्नीला पतीने दुःखातून शिक्षा केली असली तरी जी शांत राहून सगळे सहन करते व ते सहन करताना जी पतीबद्दल थोडाही द्वेष करीत नाही, रागे भरत नाही, आई बापाच्या घरी (माहेरी) जातो म्हणतनाहीआणि दृष्टता बाळगत नाही. पतीशी अबोला धरत नाही. पतीचा द्वेष करीत नाही, व पतीच्या इच्छाप्रमाणे वागते, अशा पत्नीला 'दासीभारीया' अर्थात दासपत्नी असे म्हणतात. बुद्धांनी त्या सात प्रकारच्या पत्नीचे वर्णन केले. त्यातील 'वधकाभारीया' म्हणजे उपद्रवी पत्नी. चोर भारीया (चोर पत्नी) 'अय्याभारी' (घमेंडखोर पत्नी) या स्वभावाच्या पत्नीला अत्यंत वाईट व आपत्ती जनक पत्नी असे म्हटलेले आहे, तर 'मातृभारीया' (आईसमान पत्नी)व 'दासीभारीया' (दासी पत्नी)या उत्तम प्रकारच्या पत्नी असून त्या प्रशंसनीय आहेत असे बुद्धाने म्हटले आहे. तथागत पुढे म्हणाले, मग सांग सुजाता, वरील सात प्रकारच्या पत्नी असून त्यामध्ये तुला कोणत्या प्रकारात राहणे आवडेल.? तेव्हा यावर सुजाता म्हणाली 'भगवान मला यापुढे दासी भारिया (दास पत्नी) म्हणूनच राहणे आवडेल. म्हणून बुद्धांनी यापुढे सुजाताला दासीभारी म्हणूनच ओळखावे असे म्हटले आहे. ■ ■

अमृतवाणी ही बुद्धाची

देविदास राऊत
(बौद्धाचार्य)
मो. 8668238330

“ अडचणी म्हणजे संधींची दारे, योग्य नजरेतून त्यांना पाहा... ”

बहुजन सौरभ
BAHUJAN SAURABHA

बुद्धांनी चमत्कार अघोरी विद्या नाकारली ?

पुरोगामी महाराष्ट्रात अंधश्रद्धेतून होणारे शोषण रोखण्यासाठी आणि नरबळी, अघोरी प्रथा पूर्णपणे नष्ट करण्यासाठी महाराष्ट्र नरबळी व इतर अमानुष, अघोरी व दुष्कर्मी प्रथा आणि काळी जादू अधिनियम 2013 'हा जादूटोणा विरोधी कायदा पारित करण्यात आला आणि केवळ 13 वर्षातच अशोक खरात या भोंदू बाबाने हिला आयोगाच्या अध्यक्षा रुपाली चाकणकर पासून राज्याचे मंत्री, संत्री, अधिकारी पासून केंद्राच्या मंत्र्यांपर्यंत सर्वांना या अघोरी विद्यांत सामील करून ज्योतिष, काळी जादू आणि नरबळीने जादू टोना विरोधी कायद्याचे हरताळ फसला आहे.

दैवी शक्तीचा दावा करून जादूटोणा व भोंदूगिरी करणाऱ्या खरात याने महिलांचे आर्थिक सामाजिक आणि लैंगिक शोषण केले आहे. त्यामुळे सध्या ज्योतिष चमत्कार आणि अघोरी विद्या बद्दल बरेच काही बोलले जात आले. विज्ञान युगात मानव चंद्रावरून मंगळावर निघाला असताना आजही अडाणीच नव्हे तर उच्चशिक्षित लोक अज्ञान, अंधश्रद्धा, बुवा बाबा, अघोरी विद्याच्या नादी लागत आहेत. परंतु 2800 वर्षा पूर्वी विज्ञानाचा शोध लागला नव्हता. तेव्हा तथागत गौतम बुद्धांनी ज्योतिष चमत्कार आणि अघोरी विद्या नाकारली होती. एका शहरात एक तांत्रिक बाबा एक तबकडी हवेत उच्च फेकून आकाशात फिरती ठेवल्याने लोकांना तो मोठा जादुगार वाटू लागला. तो चमत्काराने लोकांना फसवत असल्याचे लक्षात आलेल्या तेथून जाणाऱ्या एका बौद्ध भिक्षुकाच्या लक्षात येताच. त्याने आपल्या हातातील भिक्षापात्र हवेत भिरकावून हवेत फिरत ठेवले आणि तांत्रिक बाबाची परीक्षा घेण्यास अवकाशात झेप घेत भिक्षापात्र घेऊन आला. त्यामुळे लोक तांत्रिक बाबापेक्षा बौद्ध भिक्षुकाकडे आकर्षित होऊ लागले. सोबतच्या भिक्षुकांनी घडलेला प्रकार तथागत बुद्धांना सांगितला. तेव्हा बुद्धांनी त्या भिक्षुकाला परत असा चमत्कार करण्यास विरोध केला. बुद्धाचे चुलत भाऊ देवदत्त यांनी देखील रिद्धी सिद्दी सारख्या अघोरी विद्या अवगत करून बुद्धांना जिवंत मारण्याचा बरेच वेळा प्रयत्न केला. परंतु त्यात तो सफल झाला नाही. अखेर त्याने काही भिक्षुकांना सोबत घेऊन बुद्धाचा संघ सोडला. झाल्या प्रकार नंतर काही भिक्षुकांनी आपण रिद्धी सिद्दी, अघोरी विद्या आणि ज्योतिष शास्त्र का मनात नाही? असा प्रश्न बुद्धाला विचारला. त्याचे उत्तर देताना बुद्ध म्हणतात की, बुद्ध धम्माचा (अहिंसा, मध्यम मार्ग) तर अघोरी विद्या (तांत्रिक, स्मशान साधना) हे दोन भिन्न आध्यात्मिक मार्ग आहेत. अघोरी शिवोपासक असून स्मशानात अद्वैत साधना करतात, तर बुद्ध तृष्णा, क्षय आणि करुणेवर आधारित बौद्ध धर्माचे प्रवर्तक आहेत. अघोरी प्रक्रियेत घृणा-भीती नष्ट करणे महत्त्वाचे आहे, तर बुद्ध कर्माच्या शुद्धतेवर भर देतात. अघोरी विद्या अघोरी मार्ग हा शैव संप्रदायातील 'अघोर' पंथाचा एक भाग आहे, जो तंत्रविद्येचा अवलंब करतो. या उलट आपण मध्यम मार्गाचा (Middle Path) पुरस्कार करतो. आपण अत्यंत कठोर तपश्चर्या आणि अतिभोग या दोन्ही टोकांपासून दूर आहे. कारण अघोरी साधक स्मशानात राहून, चितेवर शिजवलेले अन्न खाऊन, कवट्यांचा वापर करून ध्यान करतात. ते भीती आणि किळस या भावनांवर विजय मिळवण्याचा प्रयत्न करतात. धम्ममध्ये मनाची शुद्धता, शील आणि विपश्यना ध्यान पद्धतीवर भर दिला आहे, ज्यात हिंसा किंवा अशुद्धतेला स्थान नाही. अघोरींचे 'अद्वैत' तत्त्व असून त्यांच्या मते जगात सर्वकाही शुद्ध आहे. त्यामुळे ते पवित्र-अपवित्र भेद मानत नाहीत. बुद्धांनी 'समता' आणि 'मैत्री' शिकवली, पण ती नैतिक नियमांच्या (पंचशील) चौकटीत राहून. बुद्धांनी त्रिशरन पंचशील, अष्ट शील आणि दस शील ही भिक्खूंसाठी कडक विनय नियमावली आणि मध्यम आचरणाची शिकवण दिली. थोडक्यात काय तर अघोरी विद्या ही तीव्र तांत्रिक साधना (अति-साधना) आहे, तर बुद्धांचा मार्ग हा आंतरिक शांतता आणि नैतिकतेवर आधारित (मध्यम-मार्ग) आहे. या दोन्ही मार्गांचे उद्देश्य मोक्ष किंवा निर्वाण प्राप्त करणे असला तरी त्यांचे मार्ग पूर्णपणे भिन्न आहेत. बुद्धांनी रिद्धी-सिद्धी का नाकारली याची प्रमुख कारणे खालीलप्रमाणे आहेत. मूलभूत उद्देश दुःखाचा नाश, बुद्धांचे शिक्षण दुःखातून मुक्ती मिळवण्यावर केंद्रित होते. रिद्धी-सिद्धीमुळे मानवी दुःखाचे मूळ कारण नष्ट होत नाही. अहंकाराचे कारण, चमत्कारी शक्तींमुळे अहंकाराला खतपाणी मिळते, जे बौद्ध धर्माच्या 'अनात्म' (selfless) तत्त्वाच्या विरोधात आहे. खऱ्या ज्ञानापासून विचलित बुद्धांनी सांगितले की, रिद्धी-सिद्धी हे मनाला ध्यानापासून आणि आत्मज्ञानापासून दूर घेऊन जातात, ज्यामुळे 'निर्वाण' प्राप्ती कठीण होते. रेखी हा रिद्धी-सिद्धी मधील एक प्रकार आहे. माणसाच्या दुखत असलेल्या भागावरून हात फिरविला की दुखणे कमी होते. बौद्ध धम्मात देखील अनेक लोक रेखाचे शिक्षण घेऊन रेखी करीत असतात. रेखाचे ऑनलाईन क्लासेस चालविले जातात. बुद्ध म्हणतात रेखी हे तात्पुरते मानसिक समाधान आहे. बुद्ध म्हणतात की दुःखाचे मूळ शोधा म्हणजे दुःख निवारण्याचा मार्ग सापडेल. दुःखातून बाहेर पडण्यासाठी चार आर्य सत्य समजून घेण्याची गरज आहे. त्यासाठी पंचशील आर्य अष्टांगिक मार्गावर चाला. कुशल मार्गावर चालण्याचे कुशल आणि अकुशल मार्गावर चालण्याचे अकुशलच होणार हा निसर्गाचा नियम आहे. बुद्ध म्हणतात आणि संघात ज्योतिष, चमत्कार आणि अघोरी विद्या पाहून लोकांचा गैरसमज होऊन लोक बुद्धांना देव किंवा जादूगार मानू लागतील, ज्यामुळे बुद्धांच्या शिकवणीचे मूळ तत्त्व लोप पावेल, रिद्धी सिद्दीने ईश्वर आणि त्याचे अस्तिव मानले जाते. बुद्धाचा मार्ग शाश्वत शांती (निर्वाण) देणारा आहे. बुद्धांनी भिक्खूंना केवळ नीतिमत्ता, प्रज्ञा आणि करुणेच्या मार्गावर चालण्याची शिकवण दिली, चमत्कार दाखवण्याची नाही.

आनंद म्हस्के
मो. 8652325032

अघोरी विद्याने मेलेला माणूस जिवंत करता येतो. असा दावा केला जातो. तर पृथ्वीवर काही माणसे अजरामर जगत राहिली असती. बुद्ध म्हणतात, जन्म आणि मरण हे कालचक्र कोणालाच सुटलेले नाही. जन्माला आलेला प्राणी हा मरणारच! त्यासाठी किस्सा गौतमीची गोष्ट पुरेशी आहे. एकुलत्या एक बाळाच्या निधनाने दुःखी, व्याकूळ झालेली गौतमी माझ्या बाळाला जिवंत करण्यासाठी सर्वांकडे गेली. पण कोणीच तिचे बाळ जिवंत करू शकले नाही. तिला कोणी म्हटले, तुझे बाळ फक्त बुद्धच जिवंत करू शकतात. ती मोठ्या आशेने बुद्धाजवळ येऊन माझे बाळ जिवंत करण्याची याचना करू लागली. तेव्हा बुद्ध म्हणाले, मी तुझे बाळ जिवंत करेन, पण अशा घरातून काळ्या मोहऱ्या घेऊन ये, ज्या घरात कोणी मरण पावलेले नाही. गौतमी मोठ्या आशेने प्रत्येक घरात जाऊन तुमच्या घरी कोणी मेले नसेल तर माझ्या बाळाला जिवंत करण्यासाठी मूठभर काळ्या मोहऱ्या देण्याची विनवणी करते. पण माणूस मेले नाही असे एकही घर सापडत नसल्याने गौतमीच्या लक्षात येते की जन्म मरण हे कालचक्र आहे. त्यातून कोणी सुटलेले नाही. दुःखातून मुक्तोन्यासाठी गौतमी बुद्धाचा संघात येते.
शरीरात भावनिक, मानसिक आणि आध्यात्मिक शक्ती विकसित करण्यासाठी बौद्ध धम्मात ध्यानधारणा आहे आणि स्वयम् प्रकाशित होण्यासाठी बुद्धाचा धम्म आहे. स्वामी विवेकानंद म्हणतात की, जगातील अंतिम सत्य बुद्ध आहेत. त्यांनी देवा या संकल्पनेशी थोडी जरी तडजोड केली असती, तर त्यांच्या अगोदर आणि नंतर एकही धर्म अस्तित्वात राहिला नसता. सर्वांनी त्यांचा धर्म स्वीकारला असता. पण देव नाही हे अंतिम सत्य आहे. देव धर्म आणि अंधविश्वास यामधून लोकांना बाहेर पडण्यासाठी त्यांनी बौद्ध धम्म दिला आहे. ज्या ज्या माणसांनी आणि देशांनी धम्म आचरण केले त्यांचा विकास आणि विकासच झाला आहे. ■ ■

वैशिष्ट्य

अनंतायन

अॅड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

शत्रु, विरोधक, वैरी या वेगवेगळ्या नावांनी प्रचलित असलेल्या व्यक्ती देखील मोठ्या भाग्याने मिळतात, असे थोर शत्रु कमावण्यासाठी सर्वप्रथम एकतर लोकांचे भले करावे लागते, नाहीतर यशस्वी व्हावे लागते. किंवा तुमच्यात कोणत्यातरी गोष्टीचे कौशल्य असावे लागते.
अशा महान विचारांची ही मंडळी गिधाडांच्या वंशावळीतील असते. ते कोकीळेचा गोड आवाज दाबून टाकू शकतात पण स्वतःच्या आवाजात तो गोडवा निर्माण करू शकत नाही. ज्याप्रमाणे सज्जन व्यक्तींचे विरोधक त्यांना भलेही बदनाम करतील पण ते स्वतः मात्र सज्जन होऊ शकत नाहीत. ही माणसेही त्या प्रवृत्तीची असतात. अशा विरोधकांची एक वैशिष्ट्यपूर्ण गोष्ट म्हणजे त्यांना हा विश्वास असतो की, या जगात बुद्धि ही फक्त आपल्याजवळ आहे. यांच्या लेखी पतंग आणि समोरची व्यक्ती ही सारखीच असते, जोवर उंचीवर तोवर वाहवा, खाली येताच कचरा कुंडी. यांच्या बाबतीत एक मतप्रवाह असा आहे की, 'ये लोग मतलब की बात तो आसानी से समझ लेते है, लेकिन बात का मतलब समझने का वक्त आए तो अपना रास्ता बदल लेते है,
जर एखाद्याची आर्थिक परिस्थिती बिघडली तर ही मंडळी त्यांना हा अनुभव देते की, गरीबी म्हणजे तेजाब आहे ज्यात रक्ताचे नाते जळून जातात. पण पैशाचे चुंबक असेल तर ते वैऱ्यांनाही जोडून ठेवते. आयुष्यात वेगवेगळ्या विचारसरणीच्या व्यक्ती येतात. ते विविध प्रकारचे अनुभव देऊन जातात. पण चांगल्या माणसांना हे सर्वकाही सहन करावेच लागते. त्यांची अवस्था अशी असते की,
'किसीको काँटों से चोट पहुँचीं, किसीको फुलोंने मार डाला, जो बच गए इन मुसीबतों से, उन्हें उसुलों ने मार डाला.' ■ ■

बहुजन सौरभ

गोंदियातील आंबेडकर जयंती उत्सव आणि वैचारिक क्रेझ

यंदा महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची 135 वी जयंती गोंदिया शहरात अत्यंत उत्साहात आणि वैचारिक उर्जेसह साजरी करण्यात आली. ही जयंती केवळ उत्सवापुरती मर्यादित न राहता समाजमनात परिवर्तन घडवणारी ठरली, असे चित्र यावर्षी दिसून आले.

शहरभर जणू विचारांचा आणि सामाजिक जागृतीचा महोत्सवच अनुभवायला मिळाला. 10 एप्रिलपासूनच राष्ट्रपिता महात्मा ज्योतिबा फुले आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या संयुक्त जयंतीचा सोहळा विविध ठिकाणी मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला. याची सुरुवात भीमनगर येथील मैत्रेय बुद्ध विहारातून झाली. या मैदानाची वैचारिक परंपरा समृद्ध असून येथे अनेक वर्षांपासून विचारवंत, साहित्यिक, कवी आणि पत्रकार यांच्या माध्यमातून प्रबोधनाची परंपरा अखंड सुरू आहे. 14 एप्रिलच्या मध्यरात्री 12.01 वाजता फटाक्यांच्या आतषबाजीने शहर दुमदुमून गेले. जयस्तंभ परिसरात मोठ्या प्रमाणात बौद्ध आणि आंबेडकरवादी नागरिक एकत्र येऊन उत्सव साजरा करताना दिसले. या निमित्ताने वैचारिक प्रबोधनाची मुहूर्तमेढ रोवून डॉ. बाबासाहेबांचे विचार जनमानसात पोहोचवण्यात आले. रामनगर, फुलचूरपेठ, नंगपुरामुर्री, गौतमनगर या भागांतही विविध कार्यक्रमांद्वारे जयंती साजरी करण्यात आली.

ओबीसी, सिंधी आणि मारवाडी समाजातही विचारांची पेरणी :- यंदाची विशेष बाब म्हणजे ओबीसी समाजातील लोकप्रतिनिधी, सामाजिक कार्यकर्ते तसेच सिंधी आणि मारवाडी वस्त्यांमध्येही जयंती उत्साहात साजरी करण्यात आली. विविध ठिकाणी नाश्ता, फळे, ज्यूस, मसाले भात, मठ्ठा तसेच पुस्तकांचे वाटप करून सामाजिक ऐक्याचा संदेश देण्यात आला.

'जागर समतेचा - महामानवाच्या जयंतीचा' :- जयंतीपूर्वी शहर व ग्रामीण भागात भव्य बाईक रॅली काढून समतेचा संदेश देण्यात आला. स्वातंत्र्य, समानता, बंधुता आणि एकात्मतेचे विचार लोकांपर्यंत पोहोचवले गेले. दुपारनंतर शहरात गीत, डीजे आणि सांस्कृतिक कार्यक्रमांच्या माध्यमातून तरुणाईने उत्सवात रंग भरला. महिलांनीही मोठ्या संख्येने सहभाग नोंदवून कार्यक्रमाला विशेष आकर्षण दिले. अशा प्रकारे जयंती उत्सवातून जर वैचारिक प्रबोधनाची जोड कायम ठेवली, तर समाजात माणुसकीचे मूल्य अधिक दृढ होईल, असे चित्र स्पष्ट दिसते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी केलेले कार्य हे संपूर्ण मानवजातीच्या कल्याणासाठी होते. 'भवतु सब्ब मंगल' या तत्त्वावर आधारित त्यांचे जीवन सर्वांच्या उन्नतीसाठी वाहिले गेले. या महान व्यक्तिमत्त्वाला जयंतीनिमित्त विनम्र अभिवादन. ■ ■

मुन्नाभाई नंदागवळी,
मो. 9764676499

इथल्या मनुवादी व्यवस्थेशी लढणारा महायोद्धा : रवींद्र पोखरकर

जाणीव प्रतिष्ठान अमरावतीद्वारा आयोजित साऊ, ज्योतिबांचा महाराष्ट्र कुठे चाललाय? या विषयाला धरून महाराष्ट्रातील सुप्रसिद्ध पत्रकार अभिव्यक्ती youtube चॅनलवरून सत्ताधाऱ्यांच्या धर्मांधतेवर अगदी रोखठोकपणे प्रहार करणारे ज्यांना वारकरी संप्रदायाच्या संतांचे बाळकडू आपल्या आई-वडिलांकडूनच मिळाले आणि मग 'सत्य सांगा लोका जरी लागे कटू' या तुकोक्तीनुसार सरकार पुरस्कृत भोंदू आणि सरकारी पॉकीटे घेणारे प्रायोजित सुपारी बाज कीर्तनकार यांच्यावर जबरदस्त प्रहार करत संत श्रेष्ठ जगद्गुरु तुकोबारायांनी आपल्या शब्दाच्या शस्त्रांनी जोरदार प्रहार करत इथल्या मनुवादी व्यवस्थेचे धर्म सिंहासन गदगदा हलवले होते. कर्तव्य शून्य घाबरट आणि कुर मनुवाद्यांनी जगद्गुरु तुकोबाराय आणि त्यांच्या कुटुंबांवर जे अन्याय अत्याचार केले आणि ते सदेह वैकुंठ गमनापर्यंत जाऊन पोहेचले हे सर्वश्रुत आहे. आज चारशे वर्षांपूर्वीचा तोच मनुवादी सांस्कृतिक प्रवाह सत्तेच्या सोपानापर्यंत जाऊन पोहेचलाय. अशा अत्यंत भक्कम मनुवादी व्यवस्थेचा पाया उखडून टाकण्यासाठी रवींद्र पोखरकर सर महाराष्ट्रामध्ये नव्हे तर ज्या ज्या देशांमध्ये मराठी वाचणारे लोक आहेत. त्या सर्व देशात अभिव्यक्तीच्या माध्यमातून शब्देची शस्त्रे यत्ने करू या तुकोक्तीला अनुसरूत जोरदार हल्ला चढवत आहेत. परिणामी त्यांच्यावर एक एफआयआर सुद्धा दाखल करण्यात आला. परंतु महाराष्ट्र हा संतांची भूमी आहे. आपल्या संतांनी आणि महामानवांनी ज्या व्यवस्थेशी संघर्ष केला ती व्यवस्था आजही उलथून टाकण्यासाठी सज्ज असणारे लोक जिवंत आहे. दोन निवृत्त न्यायाधीश स्वतः रवींद्र पोखरकरांना फोन करतात आणि म्हणतात, आम्ही न्यायाधीश म्हणून निवृत्त झालो असलो तरी तुमच्यावर करण्यात आलेला एफआयआर या संदर्भात कोर्टात तुमचे वकील म्हणून आम्ही स्वतः लढू आणि कुठलीही फी घेणार नाही. त्याचबरोबर महाराष्ट्रातील अत्यंत निष्णात अशा 20 वकिलांची टीम रवींद्र पोखरकर सर यांच्यासोबत अत्यंत ताकदीने उभी राहते. यावरून मला एक ऐतिहासिक उदाहरण आठवले, महात्मा गांधींची हत्या या देशातला पहिला आतंकवादी नथुराम गोडसे यांनी केली. संपूर्ण देश पेटला. मोठ्या प्रमाणावर ब्राम्हणांवर हल्ले व्हायला लागले. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज धावले. त्यांनी विश्वनाम शांती सप्ताह घेऊन इथला बहुजन समाज शांत करण्यासाठी एक महिना प्रयत्न केले आणि कुठल्याही प्रकारची दंगल होणार नाही म्हणून त्यांनी सर्वसामान्य बहुजन समाजाला शांततेचे आव्हान केले. तत्कालीन मुख्यमंत्री बाळासाहेब खेर ब्राम्हणांची होत असलेली कत्तल पाहून मुख्यमंत्र्यानी एक वक्तव्य केले की 'माझ्या शरीरात रक्ताचा शेवटचा थेंब असेपर्यंत मी या देशातल्या ब्राम्हणाचा संरक्षण करीन' खेरांच्या या वक्तव्याला ज्यांनी रयत शिक्षण संस्थेची स्थापना केली ते कर्मवीर भाऊराव पाटील पुढे आले आणि त्यांनी खेरांच्या या वक्तव्याचा जोरदार समाचार घेतला. भाऊराव पाटील म्हणाले की 'खेर साहेब तुमच्या शरीरात रक्ताचे थेंब किती आणि हा बहुजन समाज किती? ब्राम्हणांचे संरक्षण करायचे असेल तर तो फक्त बहुजन समाजच करू शकतो आणि हे खरे ठरले. अगदी मुसलमानांनी सुद्धा ब्राम्हणांना आपल्या घरी लपवून त्यांचा जीव वाचवला. संपूर्ण महाराष्ट्र पेटला होता. कारण राष्ट्रपित्याची हत्या भारतातली जनता हा आघात पचवू शकली नाही. माझ्या मामाचे गाव आहे छोटसे मसदी 25 घर आहे. महात्मा गांधींची हत्या झाली त्यादिवशी गावात अन्न शिजवले नाही आणि आपल्या घरातला एक व्यक्ती मारल्या गेला म्हणून कुटुंबामध्ये ज्या पद्धतीने आपण संस्कार करतो त्या पद्धतीने लोकांनी संस्कार केले, तेरवी केली. सर्व गावकऱ्यांनी खौर अर्थात टकले केले. सर्वसामान्य जनतेच्या हृदयावर अधिराज्य गाजवणारा असा होता आपला राष्ट्रपिता. कर्मवीर भाऊराव पाटलांनी केलेले वक्तव्य हे सत्य जरी असले तरी मुख्यमंत्री बाळासाहेब खेर यांना ते पचले नाही, रुचले नाही आणि त्यांनी रयत शिक्षण संस्थेची ग्रँड बंद केली. ज्या क्षणी गाडगेबाबांना हे कळले त्याक्षणी गाडगेबाबा भाऊरावांच्या मदतीसाठी धावले. या संदर्भात घेण्यात आलेल्या एका मोठ्या परिषदेमध्ये लाखो लोकांच्या साक्षीने स्टेजवर गाडगेबाबांनी कर्मवीर भाऊराव पाटलांच्या पाठीवर हात फिरवला आणि सांगितले भाऊराव घाबरू नको. जोपर्यंत हा गाडगेबाबा जिवंत आहे तोपर्यंत बहुजन समाजाच्या मुलांचे शिक्षण बंद होणार नाही आणि एक लाख रुपयाची थैली हातात दिली. महाराष्ट्रातल्या सांस्कृतिक संघर्षाचे हे वास्तव आपल्या तरुणांना समजले पाहिजे. आपले शत्रू कोण आहेत, आपले मित्र कोण आहेत, आपल्या महामानवांनी कुठल्या व्यवस्थेसोबत जीवघेणा संघर्ष केला. पुढे मुख्यमंत्री खेरांची एक बैठक मुंबईला होती. गाडगेबाबा धर्मशाळेत होते. बाबांना कळले. बाबा बैठकी स्थळी हजर झाले आणि निरोप पाठवला, 'मुख्यमंत्र्याना सांगा गाडगेबाबा तुम्हाला भेटायला आले.' मुख्यमंत्र्याना निरोप गेला. मुख्यमंत्र्यानी सांगितले, बाबांना घेऊन या. गाडगेबाबा म्हणाले, मुख्यमंत्र्यानी इथेच यावे मी आत येणार नाही. मुख्यमंत्री खेर घाबरले आणि गाडगे बाबांच्या समोर मान खाली घालून दोन्ही हात जोडून 'जी बाबा' म्हणत उभे राहिले. संत काय असतात, गाडगेबाबांची नैतिकता काय होती हे आताच्या तथाकथित भीकारचोट बुवा-बाबांनी आणि सुपारीबाज कीर्तनकारांनी समजून घेतले पाहिजे. गाडगे बाबांच्या डोळ्यातून वीज चमकावी अशा ठिणग्या पडत होत्या. अत्यंत करड्या आवाजात बाबा गरजले. 'भाऊरावजी ग्रँड का म्हून बंद केली'? 'अरे ज्या बहुजन समाजाच्या पोरा-पोरींच्या हातात म्हशीचे शेपटे होते, त्या हातात भाऊरावने लेखणी दिली. भाऊरावची ग्रँड पुन्हा चालू झाली पाहिजे' असे गाडगेबाबा म्हणाले. मुख्यमंत्री खेर थरथरत म्हणाले, 'जी बाबा' आणि गाडगेबाबा तीरासारखे निघून गेले. असा होता आपल्या संत आणि महापुरुषांचा जाज्वल्य संघर्ष. संत आणि महापुरुषांचे हे कॉम्बिनेशन आता आपल्याला कुठेही पाहायला मिळत नाही. सत्ताधाऱ्यांकडून पॉकिट घेऊन कीर्तन करणारे सुपारीबाज कीर्तनकार रात्रंदिवस धर्मांधतेच प्रचंड विष ओकत असताना दुसऱ्या बाजूचे जे कीर्तनकार आहेत ते कुठली भूमिका घ्यायला तयार नाही. मोठे मोठे पॉकिट घ्यायचे आणि आता एक मजला बांधला. यावर्षीच्या कीर्तनात दुसरा मजला होईल. पैशाची गिनती करत राहतात. एकदा रक्त तोंडाला लागले. अर्थात राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज म्हणतात, 'धन हे गरिबाचे रक्त' सर्वसामान्य माणसांकडून मोठ्या प्रमाणात पैसे घ्यायचे. परंतु आपल्या संतांचा संघर्ष ज्या व्यवस्थेशी होता त्या व्यवस्थेच्या विषयी काहीही बोलायचे नाही. कुठलीही भूमिका घ्यायची नाही. कारण सांगायचे, आम्हाला लोकात जावे लागते तर मग तुम्ही लोकात जाता कशासाठी? स्वतःच्या उदरनिर्वाहासाठी? असे सगळे हे होत असताना काही मोजके लोक मात्र महाराष्ट्रात आजही संत आणि महापुरुषांच्या विचार आणि भूमिका अगदी स्पष्टपणे मांडताना आपल्याला दिसतात. त्यामध्ये सत्यपाल महाराज, शामसुंदर महाराज सोन्नर, ज्ञानेश्वर बंडगर, हरिभक्त परायण दुधे महाराज असे अनेक लोक आहेत. याची दुसरी बाजू अशी आहे की स्पष्ट भूमिका घेतली तर सत्ताधारी हे या महाराजांना नक्षलवादी ठरवतात. त्याचे उदाहरण यावर्षीच्या वारीत शामसुंदर महाराज सोन्नर हे आहे. महाराष्ट्राच्या सर्वोच्च सभागृहात शिंदे गटाच्या मनिषा कायंदे यांनी त्यांच्यावर अर्बन नक्षलवादी असल्याचे आरोप केले आहे. एखाद्या संघटनेने किंवा एखाद्या गटाने अशा पद्धतीचे आरोप करणे ही गोष्ट आपण समजू शकतो. परंतु सरकार पुरस्कृत आणि विधिमंडळात जर इथल्या प्रामाणिक संवैधानिक काम करणाऱ्या लोकांवर अशा पद्धतीचे आरोप केले जात असेल तर ही लढाई लढणे अत्यंत जिकिरीचे झालेले आहे. अशा अत्यंत घातक आणि विकृत मनोवादी व्यवस्थेची लढणारा महायोद्धा म्हणजे रवींद्र पोखरकर होय. . ■ ■

हेमंत टाले
9975807632

ऐसा भीमा न भूतो न भविष्यते

'ऐसा भीमा न भूतो न भविष्यते' रमाईने दिधला हा तेजाळविणारा सूर्य. जो झाला कोहिनूर हिरा या दलितांचा. जो लख्ख तेजस्वी असा चमकला पण त्याला गर्व नाही झाला. तो त्या काळात बाहेर देशी शिक्षण घेऊन आला. इथे साहेब म्हणून रुजू झाला. पण, चपरासी त्यांच्या फायली फेकून देऊ लागल्या. दीड दमडीचा हा शिपाई डॉ. बाबासाहेबांच्या टेबलावर फाईल फेकून देऊ लागल्यावर बाबांनी तारली दलितांची व्यथा. ते अशिक्षित यांची किती मानहानी होत असेल? त्यांनी किती अन्याय सहन केले असतील? मूग घेऊन गप्प बसून त्यांनी बुक्क्यांचा मार सहन केला.

माझीच ही अशी तीहा अशी दैना तर माझ्या अशिक्षित गरीब लेकरांचे काय? त्यांनी का म्हणून अपमान छळ सोसावा? त्यावेळेस दलित म्हणून त्यांना जाणून-बुजून शिक्षणापासून वंचित ठेवले. कारण त्यामुळे कर्मठ बुद्धिवाद्यांचा फायदाच फायदा. कारण, अशिक्षितांना कोणीही यावे आणि फसवून जावे पण, असे वर्तन करताना त्यांना वयाचेसुद्धा भान नसावे?
दलितांना खालच्या दर्जाचे कामे द्यावीत आणि ते सुद्धा एक 'ब्र' शब्द न काढता ती कामे करावी. अगदी निमूटपणे मानहानी सहन करावी. पण का? का तर तो अशिक्षित वर्ग आहे म्हणूनच ना ? म्हणून डॉ. बाबासाहेबांनी याच दलितांना शिक्षणाचा मंत्र दिला. 'शिका आणि शिकवा.' अन्यथा तुमचा इथे निभाव फारच कठीण. म्हणूनच बाबांनी अगदी महत्त्वाची व सक्तीची शिकवण दिली 'शिका आणि शिकवा, काही वाचा तर वाचाल.' नाहीतर तिथे ताठ मानेने जगणेच अशक्य. शिक्षण कुठे वाया जात नाही ते उपयोगीच पडत. बाबांनी त्यांच्या लेकराचे छळ उघड्या डोळ्यांनी पाहिले. तिथे तुझे रक्त लाल आणि माझे लालच मग हा भेदभाव का? मलाही आणि तुलाही दोन हात, दोन कान, दोन डोळे मग भेदभाव का? असमानता का? ही लाचारी कमीपणा त्यांच्याच पदरी का? सारे भोग भोगायचे ते यांनीच पण का?
जे निसर्गाचे देणे आहे. इथेही प्रस्थापित बुद्धिवाद्यांचे या वर्गाचेच वर्चस्व का? आणि त्या निसर्गाने दिलेल्या पाण्यासाठीसुद्धा त्यांच्यापुढे हात पसरावे? जिथे गुरेढोरे न्हायाली जातात. जिथे त्यांना पाणी प्यायला दिले जाते. पण माणसाच्या रूपात असलेल्या दानवा तू माणसासारखा रहा. माणसाला ते पाणी पिण्यासाठी अडवतोस? का; तर ते पाणी बाटेल. पण जे पाणी नैसर्गिक आहे तिथेही हा भेदभाव का? उच्चभ्रू समाजापुढे त्या पाण्यासाठी हात पसरायचे? या पाण्यावर साऱ्यांचा हक्क आहे मग ही असमानता का? तेव्हाच बाबांनी ठरविले जिथे जिथे असमानता आहे तिथे तिथे सत्याग्रहाचे रणशिंग फुंकले. आपण आपले हक्क मिळवूनच राहायचे. ते पण मानाने. तिथे भेदभाव होणार नाही. 'मी हिंदू म्हणून जरी जन्माला आलो तरी मी हिंदू म्हणून मरणार नाही.' ज्यांनी मंदिरे बांधायला हातभार लावला, श्रम केले पण मंदिर पूर्ण बांधून झाल्यावर त्यांना त्याच मंदिरात प्रवेश नाही? त्यांच्याकडून विहिरी खोदून घ्यायच्या. पण त्याच विहिरीला पाणी लागल्यावर मग मात्र ज्यांनी त्या विहिरी खणल्या त्यांना व त्या पाण्याच्या थेंबालाही स्पर्श नाही का? तर ती विहीर बाटेल. हे सारे काही इतके त्रासिक असमानतेचे होते काही विचारू नका. म्हणूनच त्यांनी सत्याग्रहाचे रणशिंग फुंकले. हा लढा मानवा मानवात होता. मानवनिर्मित स्पृश्य अस्पृश्यांचा होता. हे मानव मुक्तीचे, समानतेचे महायुद्ध होते. धर्मसंग्राम होता. क्रांतिवीर लढा होता. विषमतेविरुद्ध पुकारलेले बंड होते. समानतेसाठी पुकारलेली एक ललकारी होती. तो एक भडकाच होता. धर्मातील अनिष्ट चालीरीतीविरुद्ध उभारलेला एक धर्म लढा होता.
चवदार तळ्याचे पाणी चवदार आहे पण ते चाखले तरच समजेल ना? पण ते तळे बाटले म्हणून इथे स्पर्शच नको ते बाटले का? तर, पाण्याला अस्पृश्यांचा स्पर्श होईल. त्या कारणामुळे ठिकठिकाणी सत्याग्रहामुळेच अवघ्या महाराष्ट्रात चैतन्याची ज्योत पेटवली. पण हे सारे होत असताना धम्माला धर्माचे स्वरूप येणार नाही. याची मात्र त्यांनी पूर्ण दक्षता घेतली आणि त्याचबरोबर याची जाण आपल्या समाजाला दिली.

आपला धर्मच असा घडविला तिथे पोटजाती तर सोडाच पण जातही नाही. फक्त धर्मच.
बौद्ध धर्म जिथे फक्त माणुसकी नांदते आणि केवळ धर्म हा माणुसकीचाच. सत्याग्रहाला खूप उधाण यायचे. खेडोपाडी ते सत्याग्रहाचे संदेश पोहोचायचे. मग माणुसकीच्या हक्कासाठी सत्याग्रहाच्या निर्णयाने व नेत्याच्या हाकेने खडबडून जागे झाले. माणुसकीच्या गंगेत आपल्याला तिथे अमृत प्राशन करायला मिळणार निव्वळ या भुकेमुळेच प्रेरित होऊन जसे जमेल तसे लोग येऊ लागले. पण शेवटी पदरी मारहाणच ना! का हा माणूसच, माणसाचा शत्रू बनला? माणुसकीच्या भावानेने सर्व सत्याग्रही सुखावले होते. त्यांच्या रोमारोमात रक्त सळसळत होते. अगदी देहभान विसरून आगेकूच करत होते. ते रामाच्या दर्शनासाठी भुकेले नव्हते तर ते माणुसकीच्या दर्शनासाठी हापापले होते. जणू त्यांना त्यामुळे त्यांचे गेलेले वैभव पुन्हा प्राप्त होणार होते. ती केवळ माणसाची मिरवणूक नव्हती तर माणुसकीचा शोध घेणाऱ्या पुजाऱ्याची होती. ही विषमता सम व्हावी म्हणूनच खूप अभ्यास करून, भारत देशासाठीची राज्यघटना लिहिली. खरेच या भारताची घटना लिहिणारा शिल्पकार असा लाभला तो देश किती नशीबवान आणि त्यात काही मुद्दे आहेत की तिथे थोडे कंगोरे असणारच. पण ही विषमता समसमान होत असेल तर निदान या कालखंडात आता तरी समानता जाणवेल की नाही कुणास ठाऊक? माणुसकीसाठी कुठलाही धर्म, जात, वय नको असते. तिथे फक्त माणुसकीच असते, दुसरे काहीच नाही. असा हा बौद्ध धर्म कुठेही धडाडीने व न्यायानेच लढतो. माणुसकीसाठी लढतो. मग तिथे साहजिकच मारहाण, दगडेक, एक ना दोन खरच या सत्याग्रहींनी खूप सोसले.
आज केवळ आपल्या बाबांमुळेच आपण सुखाच्या आसनावर स्थानापन्न आहोत. या सगळ्या त्रासाला कंटाळून शेवटी बाबांनी ठरविले धर्म परिवर्तन. त्यासाठीसुद्धा त्यांनी धर्मांतर का? यावर लोकांना विचार पटवून दिले आणि त्यांनी धर्मांतराचा इतिहासच घडवला. नागपूर येथे त्यांनी 14 ऑक्टोबर 1956 रोजी सात लाख अनुयायांनी एक साथ धर्मांतर केले व का केले याचेही उत्तर मिळताच त्यांनी इतरांच्या निदर्शनास आणले. धर्मांतर का करावे यासाठी लोकांना समजून त्यांना ते पटले व बाबांचे विचार त्यांनी आत्मसात केले.
धर्मांतर का?
माणूस धर्मासाठी नाही धर्म माणसासाठी आहे. माणुसकी प्राप्त करून घ्यायची असेल तर धर्मांतर करा. संघटना करायची असेल तर धर्मांतर करा. आत्मसन्मान प्राप्त करून घ्यायचे असेल तर धर्मांतर करा. संसार सुखाचा करायचा असेल तर धर्मांतर करा. जो धर्म तुमच्या माणुसकीला किंमत देत नाही, त्या धर्मात तुम्ही का राहता? जो धर्म तुम्हाला देवळात जाऊ देत नाही त्या धर्मात तुम्ही का राहता? जो धर्म तुम्हाला पाणी मिळू देत नाही त्या धर्मात तुम्ही का राहता? जो धर्म तुम्हाला शिक्षण घेऊ देत नाही त्या धर्मात तुम्ही का राहता? जो धर्म तुमच्या नोकरीचे आड येतो. तुमची पदोपदी मानहानी करतो अशा धर्मात तुम्ही का राहता? ज्या धर्मात माणसाशी माणुसकीने वागण्याची मनाई आहे तो धर्म नसून शिरजोरीची सजावट आहे. ज्या धर्मात माणसाची माणुसकी ओळखणे, अधर्म मानला जातो त्या धर्मात तुम्ही का राहता?

सौ. जयश्री सुधीर काटे
मो: 8097406603

संघर्ष सविधानकर्त्याचा
तडजोड कधीच नाही बाबासाहेबांनी केली
सत्त्याशी आणि तत्वाशी
नाहीतर दिसले असते बाबा माझे
भारताच्या प्रधानमंत्री पदी. देऊनी तिलांजली पदाची
खचले गोर गरीबांसाठी. खीचपत पडलेला समाज पडला दृष्टीस
ज्याला ठाऊकही नव्हते, आपण जिवंत आहोत की मुडदे.
अश्या समाजावर तथागत गौतम बुद्धाच्या धम्माची
शिंपडली संजीवनी.
आणि झोपलेला समाज जागा केला.
दिला त्यांना श्वास मोकळा, दिला ज्ञानाचा धडा आणि
दिली तलवार एक धगधगती.
ती होती संघर्षाची मानवतेची आणि समानतेची.
डॉ. बाबासाहेबांनी फोडली डरकाळी,
लढले महाडच्या चवदार तळी.
पण पाण्याची चव घेऊनच तेथून हटले.
कुणाच्याही बाला न घाबरता.
भीम माझा प्याला पाणी वाघावाणी.
तसेच महान थोर योद्धा माझा लढला गोदातीरी.
नाशिकच्या काळाराम मंदिरात समानतेचा
प्रवेश मिळवण्यासाठी.
तो एक होता मुक्तीसंग्राम. एक क्रांतिकारी लढा होता.
अन्याया विरुद्ध न्याय मागण्याचा आणि तोही हक्काने. सारे क्रांतिकारी आगेकूच करत होते, नाशिकच्या दिशेने. एवढी गर्दी होती की मुंगीला शिरायला ही जागा नव्हती. हाक होती डॉ. बाबासाहेबांची आणि त्या हाकेला प्रतिसाद होता त्यांच्या गरीब समाजाचा. अश्या या प्रसंशनीय सत्याग्रहाची नोंद घेतली गेली दाहीदिशा या जगतावरी. भारतात होऊन गेले डॉक्टर अनेक. कुणी ब्रेन चे तर कुणी काळजाचे. पण माझे बाबा होते एक युगपुरुष. फक्त एक आणि एकच की जे डॉक्टर झाले मुडद्यांना जिवंत करणारे. भारत देशाला लागलेल्या जातीयवादी किड्यांना त्यांनी केले नेस्तनाबूत. तसेच 395 कलमाचे इंजेक्शन देऊन जातीयवादाचा कॅन्सर नष्ट करून केले मुक्त भारतास. माझ्या भीमबाबाला नाही गरज सोन्याच्या साजाची ना हिऱ्याची माझे डॉ. बाबासाहेबच आहेत एक लखलखता कोहिनूर हिरा. ते आहेत अत्त दीप भव. माझे भीमबाबा कुणापुढे कधी झुकलेच नाही. समाजासाठी अतोनात झटले पण कधी थकलेच नाही. भीमबाबा माझे इतके शिकले की त्यांचा प्रतिस्पर्धी कुणी झालाच नाही. तरी भीमबाबा माझे गाजवतात अधिराज्य अब्जावधी लोकांच्या हृदयावरी. ते आहेत एक विश्वकोश हे सांगण्याची गरजच नाही. हा इतिहासच कथीतो त्यांची विद्वत्ता आणि माणुसकी. धम्म त्यांचा माणुसकीचा आणि शांततेचा ऐसा भीमा न भूतो न भविष्यती म्हणूनच आहेत डॉ. बाबासाहेब श्रद्धास्थान माझे. नतमस्तक होऊन करते त्रिवार वंदन! मी भिम स्मृतीला आणि त्यांच्या महानकिर्तीला. ■ ■

अनुयायी आदर्श बनले तर आंबेडकरी विचार सार्वत्रिक : अशोक सरस्वती बौद्ध

गोंदिया : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे विचार सर्व समाजघटकांनी स्वीकारावेत असे वाटत असेल तरी त्यासाठी आंबेडकरी समाजाने स्वतः आदर्श आचरण दाखवणे आवश्यक आहे, असे प्रतिपादन बुद्ध विहार समन्वय समितीचे अध्यक्ष अशोक सरस्वती बौद्ध यांनी केले. ते विद्यानगर, कुडवा चौक, गोंदिया येथे आयोजित डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 135 व्या जयंती उत्सवात प्रमुख वक्ते म्हणून बोलत होते. यावेळी त्यांनी सांगितले की, आंबेडकरी समाजाने शिस्तबद्ध, व्यसनमुक्त, अभ्यासू व संघटित जीवन जगून आदर्श निर्माण केल्यासच इतर समाजघटक आंबेडकर विचार स्वीकारतील. केवळ दिखाऊ उत्सव, डीजे, नाच-गाणे यामुळे विचार पोहोचत नाहीत, असेही त्यांनी स्पष्ट केले. कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान बचत गटाचे अध्यक्ष प्रा. अरविंद घरडे यांनी भूषविले. यावेळी नगराध्यक्ष सचिन शेंडे, प्रा. डॉ. आर. एल. निकोसे यांनीही आपले विचार मांडले. मंचावर डॉ. शरद मानकर, डॉ. बनसोडे व व्यावसायिक लखन धावडे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. संचालन व प्रास्ताविक प्रा. शेखर बनसोड यांनी केले, तर राहुल राव यांनी आभार मानले.

दिल्लीत समता सैनिक दलाची

‘समता परिषद’ उत्साहात

नवी दिल्ली : समता सैनिक दल तर्फे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 135 व्या जयंतीनिमित्त दोन दिवसीय समारोहांतर्गत डॉ. आंबेडकर भवन, राणी झाशी रोड येथे ‘समता परिषद’ उत्साहात पार पडली. संसद परिसरात आंबेडकर प्रतिमेला जयभीम सलामी देण्यात आली तसेच 26 अलीपूर रोड येथील राष्ट्रीय स्मारकात अभिवादन करण्यात आले. परिषदेचे अध्यक्ष राष्ट्रीय अध्यक्ष डी.एफ. कोचे होते. प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून डॉ. ए.आर. जोशी, पी.सी. टेंभरे, संघप्रिया नाग, राकेश वर्मा, बी.डी. सुजात, बिजेंद्र सिंग, इंदू थुल, टेकसिंग गौतम, रघुवीर सिंग उपस्थित होते. मंचावर डॉ. सी.पी. सिंग, अशोक सागर, राजकुमार गौतम, वि.के. जाटव, ओ.पी. गौतम, अरुण कुमार, शंकरलाल केमवाल, धम्मपाल सिंग, राजा मणिकम उपस्थित होते. संचालन अमर दीपांकर यांनी केले तर आभार राजकुमार वंजारी यांनी मानले. डॉ. ए. आर. जोशी यांचा सत्कार केला. परिषदेत 14 ठराव मंजूर करून त्याचे निवेदन राष्ट्रपती व प्रधानमंत्रीना पाठविले. यात महाबोधी महाविहार, अंधश्रद्धा विरोधी कायदा, दीक्षाभूमी विकास, पाली साहित्य, समान शिक्षण व अत्याचारविरोधी मुद्दे समाविष्ट होते. कार्यक्रमात नागपूर, भंडारा, गोंदिया, बुलढाणा, सौन्सर, महाराष्ट्र, राजस्थान, मध्य प्रदेश, बिहार, उत्तर प्रदेश येथून 525 सैनिक सहभागी झाले. यशस्वितेसाठी पृथ्वी मोटघरे, इंद्रपाल नागदेवे, नरहरी मोटघरे, सरिता लाडे, हिरा मोटघरे, सुरेश मेश्राम, मुनेश्वर नागदेवे, हर्षल गायकवाड, भूषण राऊत, प्रमोद खांडेकर, डॉ. अजय अंबादे, विलास नागदेवे, सुभाष खरे, बाबाराव चारे, प्रवीण ठवरे, अशोक डोंगरे, कल्पना गजभिये, पपिता बिचुडे, शालिनी बागडे, आश्विन वासनिक, कविता राऊत, मनोज बडोले, महेंद्र राऊत, मंजुषा वासनिक, तारा टेंभुर्णे, रत्नदीप हिवाळे, सिद्धार्थ गवई, राधिका रामटेके, रेखा बागडे, सुरेंद्र चौधरी, जामुदा मेश्राम, जया मुंगले, शांता कांबळे, सरिता सहारे, ममता तामगाडगे, सुनंदा हजारे, वृक्षराज निकोसे, प्रियंका गजभिये, अनिता दुपारे, सिंध वाघमारे, कल्पना फुलझेले, संघपाल डोंगरे, अंश शहारे, इंदिरा राऊत, रेखा वानखेडे, मंगला सरजारे, वैशाली वाघमारे आदींनी परिश्रम घेतले.

नागार्जुना अभियांत्रिकी महाविद्यालयात स्टार्टअप इकोसिस्टमवर मार्गदर्शन

नागपूर : मैत्रेय एज्युकेशनल सोसायटी संचालित नागार्जुना इन्स्टिट्यूट ऑफ इंजिनिअरिंग, टेक्नॉलॉजी अँड मॅनेजमेंट येथे 18 एप्रिल 2026 रोजी ‘स्टार्टअप इकोसिस्टम आणि महाविद्यालयांमध्ये उद्योजकतेची संस्कृती’ या विषयावर विशेष व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. प्रमुख पाहुणे धीरज भगत (सह-संस्थापक, Lissen.IO व ग्रेट प्लेस आयटी सर्व्हिसेस) यांनी स्टार्टअप क्षेत्रातील अनुभवातून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. कार्यक्रम डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हॉलमध्ये पार पडला. प्राचार्य प्रा. रसिक उपाध्ये यांनी संस्थेची उद्योगाभिमुख शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट केली. अजय बी. वाघमारे, प्रदीप के. नगरारे व कुलदीप पी. रामटेके यांनी उपक्रमाचे कौतुक केले. कार्यक्रमाच्या यशासाठी प्रा. स्वाती जाधव व प्रा. निखिल गहुकर यांनी समन्वयक म्हणून काम पाहिले. सुहानी बागडे हिने संचालन केले तर आभार प्रदर्शन प्रा. निखिल गहुकर यांनी केले.

महत्वाचे

जयताळा येथे मुलांचे बौद्धिक विकास संस्कार शिबिर सुरू

नागपूर : जयताळा येथील बुद्ध मूर्ती पटांगण (शेवटचा बस स्टॉप) येथे दिनांक 21 ते 30 एप्रिल 2026 दरम्यान सायंकाळी 7.00 ते 8.00 या वेळेत प्रथमच दहा दिवसीय मुलांचे बौद्धिक विकास संस्कार शिबिराचे आयोजन करण्यात आले आहे. या शिबिराचे आयोजन बुद्धविहार जयताळा येथील कार्यकारिणी व सदस्यांच्या वतीने आले आहे. या योगसंस्कार शिबिरामुळे मुलांची मनाची एकाग्रता, रोगप्रतिकारक्षमता व स्मरणशक्ती वाढून त्यांच्या बौद्धिक क्षमतेत वृद्धी होणार आहे. हे शिबिर दहा वर्षांखालील मुला-मुलींसाठी असून प्रशिक्षक म्हणून प्रकाश बनसोड हे मार्गदर्शन करणार आहेत. तरी जास्तीत जास्त संख्येने उपस्थित राहून या शिबिराचा लाभ घ्यावा, असे आवाहन आयोजकांनी केले आहे.

अमर ज्योती बुद्ध विहारात जनगणना मार्गदर्शन शिबिर

नागपूर : अमर ज्योती बुद्ध विहारात जनगणना संदर्भात मार्गदर्शन शिबिराचे आयोजन केले होते. कार्यक्रमात बौद्ध समाजाने जनगणनेत धर्म व जात कशी नमूद करावी याबाबत मार्गदर्शन करण्यात आले.कार्यक्रमाचे अध्यक्ष ॲड. विशाल आनंद (हायकोर्ट वरिष्ठ वकील) यांनी उपासक-उपासिकांना सविस्तर माहिती दिली. प्रमुख पाहुणे रोशन राऊत मंचावर उपस्थित होते. अध्यक्ष ॲड. विशाल आनंद यांचे स्वागत माजी तहसीलदार दयाराम देशभ्रतार यांनी, तर प्रमुख पाहुणे रोशन राऊत यांचे स्वागत विहाराचे सचिव अनिल दुर्गे यांनी केले. कार्यक्रमाचे संचालन रवि शेंडे यांनी केले तर आभार प्रदर्शन विजया बनसोड यांनी केले. शिबिर यशस्वी करण्यासाठी अमर ज्योती बुद्ध विहारातील सर्व उपासक-उपासिकांनी सहकार्य केले.

महू येथे डॉ. सुधीर भगत यांना ‘भीम रत्न’

महू (मध्य प्रदेश) : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जन्मभूमी महू येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मेमोरियल सोसायटी, डॉ. आंबेडकर नगरतर्फे 135 वी जयंती विराट जनसमुदायात उत्साहात साजरी केली. या प्रसंगी सामाजिक, धार्मिक व सांस्कृतिक क्षेत्रात कार्यरत तसेच पाली भाषा प्रसारासाठी मागील 11 वर्षांपासून योगदान देणारे डॉ. सुधीर वत्सला जनार्दन भगत यांना ‘भीम रत्न’ पुरस्काराने गौरविण्यात आले. हा सन्मान मध्य प्रदेशचे मुख्यमंत्री मोहन यादव यांच्या हस्ते प्रदान करण्यात आला. कार्यक्रमाला ट्रस्टचे अध्यक्ष भदंत डॉ. धम्मदीप महाथेरो, सचिव राजेश वानखेडे तसेच इतर मान्यवर मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

नवनिर्वाचित कार्यकारिणीचा रविभवन येथे सत्कार

नागपूर : भारतीय बौद्ध महासभा व समता सैनिक दल यांच्या वतीने, राष्ट्रीय सुप्रीमो डॉ. भीमराव यशवंत आंबेडकर यांच्या नागपूर भेटीदरम्यान रविभवन येथे आयोजित सभेत भारतीय बौद्ध महासभा नागपूर महानगरच्या नवनिर्वाचित कार्यकारिणीचा पुष्पगुच्छ देऊन सत्कार केला. कार्यकारिणीत अध्यक्ष विजय रामकृष्ण मेश्राम, सरचिटणीस राज एकनाथ रक्षित, कोषाध्यक्ष शुद्धोधन नत्थुजी धाबर्डे यांचा समावेश आहे. उपाध्यक्ष म्हणून प्रा. प्रविण रामाजी कांबळे (संस्कार), विशाल अजाबराव वानखेडे (प्रचार व पर्यटन) व अरुण उरकुडा भारशंख (संरक्षण) यांची निवड करण्यात आली. सचिव (संस्कार) म्हणून छत्रपाल तामगाडगे व संघशिल मोहन मेश्राम; सचिव (प्रचार व पर्यटन) म्हणून गंगाधर निकोसे व डॉ. दिपक मनिराम बन्सोड; तर सचिव (संरक्षण एसएमडी) म्हणून मनोज नामदेव वाळके व टारजन रामदास ढवळे यांची नियुक्ती करण्यात आली. संघटक म्हणून देवानंद तुकाराम वानखेडे, लक्ष्मीकांत मेश्राम, हरिदास नारनवरे, संजय शेवाळे, इंजि. राहुल संभाजी परुळकर, सिद्धार्थ डोमाजी सातकर व रविंद्र शेषराव डोंगरे यांची निवड झाली आहे. समाजाभिमुख व विविध क्षेत्रात कार्यरत व्यक्तींना कार्यकारिणीत स्थान मिळाल्याने उपस्थितांमध्ये आनंदाचे वातावरण होते. कार्यक्रमाचे आभार प्रदर्शन विजय मेश्राम (महानगर अध्यक्ष) यांनी केले.

बौद्धांचे एकही घर नसतानांही भीमजयंती उत्साहात साजरी

गडचिरोली : चामोर्शी लुक्यातील लखमापूर बोरी येथे बौद्ध समाजाचे एकही घर नसतानाही भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 135 व्या जयंतीचा उत्सव मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला. सामाजिक सलोखा आणि एकात्मतेचा संदेश देणारा हा उपक्रम गावासाठी आदर्श ठरला.

यावेळी गावकऱ्यांनी एकत्र येत मिरवणूक काढली. ‘आम्ही सर्व एकच आहोत आणि डॉ. आंबेडकर हे सर्वांचेच आहेत,’ असा संदेश ग्रामस्थांनी दिला. विविध समाजघटकांनी यात उत्स्फूर्त सहभाग नोंदवत सामाजिक एकतेचे दर्शन घडवले. कार्यक्रमात ग्रामपंचायत सदस्य भगवान पीपे यांच्या हस्ते संविधानाचे पुस्तक देऊन गौरव करण्यात आला. त्यानंतर गावातून भव्य मिरवणूक काढण्यात आली. ढोल-ताशांच्या गजरात व घोषणांनी परिसर दुमदुमून गेला. जयंतीनिमित्त रांगोळी स्पर्धा, वेशभूषा स्पर्धा अशा विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते. स्पर्धांमध्ये विजेत्यांचा सत्कार करण्यात आला. कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी गावातील सर्व समाजातील नागरिकांनी परिश्रम घेतले. ही बातमी फक्त एक घटना नाही, तर एक विचार, एक जाणीव आणि एक अभिमानाची ठिणगी आहे.

दीक्षाभूमी विकासाबाबत निवेदन; जिल्हाधिकाऱ्यांचे आठ दिवसांत बैठकीचे आश्वासन

नागपूर : भारतीय बौद्ध महासभा नगर कार्यकारिणीच्या वतिने व दीक्षाभूमी बचाव-सौंदर्यकरण विकास विस्तारीकरण समीती च्या संयुक्तवतीने CICR कृषी विभागाच्या जागेच्या मागणी संदर्भाने नागपूर जिल्हाधिकारी यांना निवेदन देण्यात आले. दिक्षाभूमीला कृषी विभाभागाची जमीन लवकरात लवकर हस्तांतरित करून भव्य दिव्य विकास व सौंदर्यकरण करावे आणि त्या जागेवर कृषी विभागाचे जे बांधकाम सुरू आहे ते त्वरित थांबवण्यात यावे. निवेदनात मागणी करण्यात आली. अन्यथा आंबेडकरी व बुद्ध अनुयायांकडून तीव्र आंदोलन करण्याचा ईशारा देण्यात आला! सोबत जेव्हा पर्यंत सरकार ही मागणी पूर्ण करित नाही तेव्हापर्यंत या मागणीला घेऊन जनजागृती व आंदोलन सुरूच ठेवण्याचे काम समितीच्या मार्फत सुचित करण्यात आले. यावेळी जिल्हाधिकारी यांनी येत्या आठवड्या सर्व संघटना व स्मारक समितीची बैठक बोलवणार व त्याआधी मी वैयक्तिक दौरा करुन सर्व माहिति घेणार व आपणास बोलवून त्यावर आपण तोडगा काढु असे आश्वासन दिले. या वेळी नवनियुक्त जिल्हाधिकारी यांचा पुष्पगुच्छ देवुन भारतीय बौद्ध महासभेच्या वतिने स्वागत करण्यात आले.यावेळी महाराष्ट्र संघटक भीमराव फुसे उपस्थित होते. निवेदनावेळी विशाल वानखेडे, राज रक्षित, शुद्धोदन धाबर्डे, प्रवीण कांबळे, छत्रपाल तामगाडगे, गंगाधर कांबळे, माधुरी पाटील, कीरण गौरखेडे, रजनी पिल्लेवान, सुनंदा वाघमारे, जयप्रकाश बोधी, नरेंद्र थुल, संजय शेवाळे, भगवान कांबळे, प्रमोद कांबळे, अरुण भारशंख, कमल गजभिये, पुष्पा गजभिये, प्रतिभा गोडघाटे, नंदा गजभिये, अलका गजभिये, विनीत गजभिये, दिलीप दुर्गे, अरविंद बोरघाटे, कविता लांडगे, सरिता, गंगाधर कांबळे आदी महिला-पुरुष मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

विविध संस्था संघटनांकडून फुले-आंबेडकर जयंती साजरी !

‘प्रबुद्ध रंगभूमी, नागपूर’

नागपूर : छत्रपती शिवाजी महाराज तसेच सम्राट अशोक हे समतावादी राजे होऊन गेले. सम्राट अशोकांमूळेच बुद्ध जगाला माहीत झाला, असे विवेचन डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीच्या निमित्ताने आणि ‘प्रबुद्ध रंगभूमी, नागपूर’ (अखिल भारतीय प्रबुद्ध नाट्य परिषदेच्या अंतर्गत) यांनी आयोजित केलेल्या ‘प्रबुद्ध सांस्कृतिक सप्ताहा’चा एक भाग म्हणून, दि. 9 एप्रिल 2026 छत्रपती शिवाजी महाराज तसेच सम्राट अशोक यांची जयंती साजरी करण्यात आली. या प्रसंगी ॲड. रमेश शंभरकर, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विचारधारा, यांनी अत्यंत मार्मिक विचार व्यक्त केले. या प्रसंगी प्रबुद्ध विद्यालय वकील पेठ येथील वर्ग 9 च्या विद्यार्थीनीने रमाई हे एकपात्री नाटक सादर केले. प्रमुख पाहूणे म्हणून सुप्रसिद्ध कवी लोकनाथ यशवंत उपस्थित होते. त्यांनी जेलर ही कविता सादर केली. आरोग्यावर देवानंद देशमुख यांनी सविस्तर महिती दिली. या प्रसंगी कवी संजय गोडघाटे, आनंद पिल्लेवान, राजन मेश्राम, राजन गोंडाने, रंगराजन गोस्वामी, रत्नपाल गोटेकर, सुनील शेंडे, विनोद लोणारे, प्रविण घोडके, जनार्दन देशपांडे, रवींद्र गणवीर आणि पम्मी सायरे, समिक्षा देशमुख आणि निंबूनाबाई मुलींच्या वसतिगृहातील विद्यार्थीनी मोठ्या संख्येने उपस्थित होत्या.

मेत्ता बहुउद्देशीय संस्था

अमरावती : मेत्ता बहुउद्देशीय संस्थेद्वारे संचालित डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अभ्यासिका, मेत्ता VILLA, पंचशील हाऊसिंग सोसायटी येथे महात्मा जोतिराव फुले जयंतीनिमित्त तसेच अभ्यासिकेच्या प्रथम वर्धापन दिनाचा प्रेरणादायी कार्यक्रम उत्साहात पार पडला. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी आंबेडकरी कवी आर. एस. तायडे हे होते. प्रमुख अतिथी म्हणून धम्म प्रचारक भिमटे गुरुजी (भीम वाटिका) तसेच माजी मुख्याध्यापिका निर्मला इंगळे व धर्मशील गेडाम यांची प्रमुख उपस्थिती लाभली. कार्यक्रमाला बहुसंख्य विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त उपस्थिती दर्शवली. अध्यक्षीय भाषणात आर.एस. तायडे यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. या यशामागे अभ्यासिकेचे संचालक सदस्य सुरेंद्र घरडे, रमा घरडे, डॉ. कमलाकर गोवर्धन, डॉ. अजय बोरकर, वसुंधरा साखरे, माया, कुमुदिनी मेश्राम व विलास थोरात यांचे विशेष योगदान असल्याचे यावेळी नमूद करण्यात आले. कार्यक्रमाचे आयोजन मेत्ता विल्ला, पंचशील हाऊसिंग सोसायटी, काँग्रेसनगर रोड, तक्षशिला कॉलेज चौक, अमरावती येथे करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाचे प्रभावीपणे संचालन रोहित शिरोळे, प्रस्तावना शंकर भिसे व आभार सुशांत सोनुले यांनी व्यक्त केले. कार्यक्रमाला रोशन पाटील, शुभम मेश्राम, तनुश्री घरडे, खुशी घरडे, प्रनय गजभिये, शैलेश मेश्राम, अभय महात्मे, प्रगती मनवर, निलेश घरडे, विक्की घरडे, सदिच्छा कांबळे, प्राप्ती घरडे, सुरेखा घरडे व मोठ्या संख्येने विद्यार्थी उपस्थित होते.

संबोधी महाविहार, धाडीवाल ले-आऊट

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 135 व्या जयंतीनिमित्त संबोधी महाविहार, धाडीवाल ले-आऊट येथे आयोजित कार्यक्रमात प्रा. मनोहर लिहीतकर यांनी विचार व्यक्त करताना, ‘डॉ. आंबेडकरांचे विचार केवळ साजरे न करता ते अंगीकारणे अधिक महत्त्वाचे आहे,’ असे प्रतिपादन केले. ते पुढे म्हणाले की, जयंती उत्सव साजरा करणे आनंदाची बाब असली तरी त्यांच्या समता, स्वातंत्र्य, बंधुत्व आणि न्याय या मूल्यांचा प्रसार आपण कितपत करतो याचा आत्मपरीक्षण करणे आवश्यक आहे. बौद्ध धम्म स्वीकारलेल्या समाजावर मानवतावादी राष्ट्र उभारण्याची विशेष जबाबदारी आहे, असेही त्यांनी नमूद केले. यावेळी त्यांनी गौतम बुद्ध, कबीर आणि महात्मा ज्योतिबा फुले यांच्या विचारांचा उल्लेख करत, डॉ. आंबेडकरांनी भारतीय संविधानाच्या माध्यमातून समाजावर दिलेली जबाबदारी ओळखून त्यानुसार आचरण करणे गरजेचे असल्याचे सांगितले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी दिनबंधू पाटील होते. शंकर मानके, रमेश पाटील, मधुकर गायकवाड व कनिष्का शेंडे यांनीही आपले विचार मांडले. प्रास्ताविक संजय सातपुते यांनी केले, तर संचालन देवराव कांबळे यांनी केले. या कार्यक्रमाला वसाहतीतील नागरिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या यशस्वी आयोजनासाठी रविंद्र शेंडे, अनिल हजारे, विजय पाटील, अजय शेंडे, पवन शेंडे, राकेश डांगे, डॉ. निमसरकार, विठ्ठल पाटील, सुकेशिनी डांगे, सुनिता पाटील, मीना शेंडे, निशा कांबळे, वैशाली शेंडे व स्वप्नील ढाकणे यांनी परिश्रम घेतले.

बीएसएनएल कार्यालय

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जयंतीनिमित्त ऑल इंडिया बीएसएनएल-डीओटी पेंशनर्स असोसिएशन, रिटायर्ड सोशियो फोरम व बीएसएनएल एम्प्लॉइज युनियन यांच्या संयुक्त विद्यमाने सीटीओ कंपाउंड येथील बीएसएनएल एम्प्लॉइज युनियन कार्यालयात जयंती कार्यक्रम उत्साहात साजरा करण्यात आला.

या कार्यक्रमाला ऑल इंडिया बीएसएनएल एम्प्लॉइज युनियनचे अध्यक्ष पंचम गायकवाड, जिल्हा सचिव विशाल मेश्राम, ऑल इंडिया बीएसएनएल-डीओटी पेंशनर्स असोसिएशनचे नागपूर जिल्हाध्यक्ष अशोक चौधरी, परिमंडळ सहसचिव राजकुमार बारापात्रे, राजेश जांगडे तसेच रिटायर्ड सोशियो फोरमचे अश्विन बोरकर, अशोक रोडगे, देविदास गायकवाड यांसह अनेक सदस्य उपस्थित होते.

यावेळी उपस्थितांनी डॉ. आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला अभिवादन करून त्यांच्या विचारांचे स्मरण केले. कार्यक्रमात त्यांच्या सामाजिक, शैक्षणिक व संविधानिक कार्याचा गौरव करण्यात आला.

टेकॉप्स गार्डन, बाहादूरा फाटा

नागपूर : टेकॉप्स गार्डन, बाहादूरा फाटा परिसरात महात्मा ज्योतिबा फुले यांची 199 वी व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची 135 वी संयुक्त जयंती उत्साहात साजरी केली. आयोजन डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विचार मंचचे अध्यक्ष विनोद बाराहाते, सचिव चंद्रशेखर घोडके, कोषाध्यक्ष अविनाश गोस्वामी तसेच रमाई महिला मंडळाच्या अध्यक्षा ज्योत्सना बनसोड, सचिव निलिमा बाराहाते, कोषाध्यक्ष कुंदा पाटील व कार्यकारिणी आणि टेकऑफ सिटी, गार्डन यांच्या वतीने करण्यात आले. यावेळी प्रमुख वक्ते प्रकाश गजभिये, प्रमुख अतिथी कमल बोंदाडे, कुंदा पाटील उपस्थित होत्या. संचालन वृंदा खंडारे तर आभार मानसी कुचेकर यांनी मानले. सायंकाळी सांस्कृतिक कार्यक्रमांत लहान मुलांची भाषणे, नृत्य तसेच कुंदा पाटील, संध्या घोडके, शर्मिला मेश्राम, उज्वला निकोसे यांनी ग्रूप डान्स सादर झाले. प्रीती तिरपुडे लिखित ‘पाखरांची पुन्हा भरली शाळा’ ही लघुनाटिका तसेच रंगराज गोसावी लिखित व ज्योत्सना बनसोड दिग्दर्शित ‘ठोका केला व माय’ ही अंधश्रद्धाविरोधी लघुनाटिका सादर केली. दहावी, बारावी, पीएचडी, एमबीबीएस व क्रीडा क्षेत्रातील गुणवंत विद्यार्थ्यांचा ‘जय भीम सन्मान’ देऊन गौरव करण्यात आला. पाली भाषा परीक्षेत उत्तीर्ण महिला व विद्यार्थ्यांचाही सत्कार करण्यात आला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी विनोद बाराहाते होते. प्रमुख वक्त्या सुजाता लोखंडे, प्रमुख अतिथी ज्योत्सना बनसोड, हेमचंद्र बागवान, विजुभाऊ नाखले, पूजा कापसे, प्रीतम कापसे उपस्थित होते. संचालन प्रज्ञा कांबळे व देशपांडे सर यांनी केले, सुजाता लोखंडे यांचा परिचय सपना गोवर्धन यांनी करून दिला, तर आभार प्रीती तिरपुडे यांनी मानले. प्रकाशनाथ पाटणकर यांचा प्रबोधनात्मक संगीतमय कार्यक्रम झाला. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विचार मंच व रमाई महिला मंडळाच्या पदाधिकाऱ्यांनी परिश्रम घेतले. दोन दिवसीय या कार्यक्रमाला टेकॉप्स परिसरातील नागरिकांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद लाभला.

डॉ. आंबेडकर चॅरिटेबल हॉस्पिटल

नागपूर : महात्मा ज्योतिबा फुले व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जयंतीनिमित्त तसेच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर चॅरिटेबल हॉस्पिटलच्या 12 व्या वर्धापन दिनानिमित्त गुरु तेगबहादूरनगर येथे भीमप्रज्ञा बहुउद्देशीय विकास संस्थेच्या वतीने निःशुल्क महाआरोग्य निदान शिबिराचे आयोजन करण्यात आले. या शिबिराला नागरिकांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद लाभला.

शिबिरात ऑर्थोपेडिक, जनरल, आयुर्वेद, डेंटल तपासणीसह योगा व काउन्सेलिंग अशा विविध आरोग्य सेवांचा निःशुल्क लाभ देण्यात आला. विविध व्याधींनी ग्रस्त असलेल्या मोठ्या संख्येने रुग्णांनी या शिबिराचा लाभ घेतला. या कार्यक्रमास परमपूज्य भदंत नाग दिपंकर महास्थविर (डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर स्मारक समिती, दीक्षाभूमी सदस्य) यांची प्रमुख उपस्थिती लाभली. यावेळी डॉ. नकुल आंभोरे, डॉ. सुगती मेश्राम, डॉ. प्रज्ञा मेश्राम, डॉ. तेजस्विनी निकोसे, डॉ. तानिया मनवर, डॉ. आर्यशील घोडेस्वार तसेच आयोजक डॉ. मनोज मेश्राम यांनी रुग्णांची तपासणी करून मार्गदर्शन केले. कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी संजय मेश्राम, ॲड. विशाखा मेश्राम, ॲड. मधुबाला मेश्राम, ॲड. रिदयांशु मेश्राम, ॲड. कुणाल मेश्राम, डॉ. फ्लावरी मेश्राम, वंदना मेश्राम, तृप्ती कोठारे, संध्या मनवरे, स्नेहा उदीरवाडे, किरण काळे, विनायक नंदेश्वर, ॲड. तृप्ती शहारे, रोशन पाटील, अक्षय मेश्राम आदींनी सहकार्य केले.

इंदिरा गांधी कला वाणिज्य महाविद्यालय कळमेश्वर

ब्राम्हणी : इंदिरा गांधी कला वाणिज्य महाविद्यालय कळमेश्वर येथे संविधान के शिल्पकार डॉ. बाबासाहाब आंबेडकर यांची 135 वी जयंतीदिनाचा कार्यक्रम महाविद्यालयाच्या प्रांगणात पीपल्स वेल्फेअर सोसायटीचे सहसचिव धर्मेंद्र बनसोड यांच्या प्रमुख उपस्थितीत, प्राचार्य डॉ. राजेंद्र कांबळे यांच्या अध्यक्षतेखाली मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला.

प्रारंभी डॉ. आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला पुष्पजंली अर्पित करून संविधान प्रस्ताविकेचे सामुहिक वाचन करण्यात आले. भारतीय संविधान लोकशाहीचा आत्मा आहे. संविधानामुळेच नागरिकांना शक्ती प्राप्त होते. प्रॉब्लेम्स ऑफ रूपी या डॉ. बाबासाहेबाच्या प्रबंधामुळे रिझर्व्ह बँक देशात निर्माण होऊ शकला असे विचार प्राचार्य कांबळे यांनी व्यक्त. डॉ. बाबासाहेबांनी दिलेले विचार आजही प्रासंगिक आहेत ते अंमलात आणावे असे मत बनसोड यांनी कार्यक्रमात मांडले. कार्यक्रमाची रुपरेषा प्रा. राजेश घोडेस्वार यांनी मांडली. कार्यक्रमाचे संचालन प्रा. राजेश चालीकवार यांनी केले तर आभार मलिक परवेज जावेद यांनी मानले. कार्यक्रमात प्रा. मंजुषा ढोबळे, प्रा. निधी गुप्ता, हेमंत बागडे, सचिन जाधव, नितीन पटे, मंजुषा कापसे, सुकन्या घाटोळे, प्रा. संजय रामटेके, चेतन ठवरे, हर्षा गाणार, उमाकांत बले, महेश देवपारे, प्रविण पाटील, किशोर दुर्गे, कवडू बागडे आदि सह मोठ्या संख्येने विद्यार्थी वर्ग उपस्थित होता.

बौद्ध हक्क परिषद, रायपूर (हिंगणा)

हिंगणा : विश्वरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 135 व्या जयंतीनिमित्त बौद्ध हक्क परिषद, रायपूर (हिंगणा) यांच्या वतीने सोहळा झाला. अध्यक्षस्थानी नामदेव भगत होते. तर आ. समीर मेघे, माजी मंत्री रमेशचंद्र बंग, सरपंच उमेश आंबटकर, उपसरपंच बबलू शेटे, प्रबोधनकार सतीश सोमकुवर, कवी सुभाष मानवटकर, उज्वला बोढारे, दिनेश बंग, सुनील बोदाडे, डॉ. प्रविण पडवे, हिंगणा नगरपंचायत नगराध्यक्षा लता गौतम, ग्रामविकास अधिकारी शैलेंद्र टेम्भूर्णे व इतर उपस्थित होते. तर मंगळवारी सकाळी 9 वाजता ध्वजारोहण, बुद्ध वंदना, समता सैनिक दलाच्या उपस्थितीत मानवंदना आणि मान्यवरांच्या हस्ते माल्यार्पण करण्यात आले. गायक उमेश बागडे यांचा प्रबोधनात्मक कार्यक्रम पार पडला. यावेळी माजी मंत्री रमेशचंद्र बंग, डॉ. प्रवीण पडवे, लता गौतम व सतीश सोमकुवर यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन करत डॉ. बाबासाहेबांचे विचार समाजापर्यंत पोहोचवण्याचे आवाहन केले आणि जयंतीच्या शुभेच्छा दिल्या. तसेच निळ पाखरू म्हणून महाराष्ट्रात प्रसिद्ध असलेले कवी सुभाष मानवटकर यांनी मंचावर कविता सादर केली. या संपूर्ण कार्यक्रमाचे संचालन विनायक इंगळे, प्रास्ताविक तेजराव मून व आभार कमलेश कांबळे यांनी मानले. कार्यक्रम यशस्वीतेसाठी तेजराव मून, भीमराव मोडक, अशोक वाकडे, बबनराव कांबळे, मोरेश्वर शंभरकर, संजय लोखंडे, फुलचंद शेलकर, सुरेश शंभरकर, खुमराज रामटेके, वाल्मिक मून व इतर यांनी सहकार्य केले.

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. **RNI No. MAHMAR 2020/84035** Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648